

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เอกสารประกอบการพิจารณา

ร่างพระราชบัญญัติ
ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
พ.ศ.

อ.พ. ๔/๒๕๕๖ สมัยสามัญนิติบัญญัติ

จัดทำโดย กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ
โทร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐-๒

เรียกดูเอกสารได้ที่

www.parliament.go.th/library

ร่างพระราชบัญญัติ
ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
พ.ศ.

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นในเวลาจำกัด เพื่อให้ทันใช้ประโยชน์ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ หรือญัตติ ที่เข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยรวบรวมข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความ ข่าวจากสื่อต่าง ๆ และ/หรือสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่สมาชิกรัฐสภา และผู้สนใจทั่วไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง เอกสารประกอบการพิจารณานี้ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑,๒,๓ สำนักวิชาการ เป็นผู้จัดทำ และเผยแพร่ทาง www.parliament.go.th/library ผู้ใดนำข้อความ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดในเอกสารนี้ไปลงพิมพ์ในเอกสารอื่น โปรดอ้างอิงที่มากำกับไว้ด้วย

ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐ - ๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘ และ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๙

กลุ่มงานบริการวิชาการ
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
๑. บทสรุปสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	ก
๒. หลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	๑
๓. สรุปสาระสำคัญ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	๒
๔. วิสัยทัศน์ พันธกิจ อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนราชการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	๘
๕. ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	๑๑
๖. พื้นที่คุ้มครองทางทะเล	๑๓
๗. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเล และแนวทางการฟื้นฟูชายฝั่ง	๒๕
๘. ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	๓๑
๙. สิทธิชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และการประมง	๓๗
๑๐. บทความที่เกี่ยวข้อง	๓๙

ผู้รับผิดชอบ

นางพรพิศ เพชรเจริญ

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางอารยะหญิง จอมพลาพล

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการวิชาการ ๓

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นายสุเทพ เอี่ยมคง

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นายเชษฐา ทองยิ่ง

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นางบุศรา เข้มทอง

นิติกรชำนาญการ

นายณัฐพล ยิ่งกล้า

นิติกรชำนาญการ

นางณิชพรรณ สงวนทองคำ

เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลชำนาญงาน

นางมัลลิกา สมบัติศิริ

เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลชำนาญงาน

นางสาวอชมา ไตรมาลัย

เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลปฏิบัติงาน

นางเสาวภา วาสนา

เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน

บทสรุปสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สุเทพ เอี่ยมคง *

ปัจจุบันการบริหารจัดการและการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งยังขาดประสิทธิภาพทั้งทางด้านการควบคุมการใช้ประโยชน์และการปกป้องดูแลรักษาที่ดี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางนิเวศและส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลมากจนเกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ อีกทั้งยังมีการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างรุนแรง พื้นที่ป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากการบุกรุกและเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ แหล่งปะการัง และแหล่งหญ้าทะเลก็อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงเป็นจำนวนมาก ประกอบกับสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำเสื่อมโทรมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตและการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ รวมทั้งนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งยังไม่มีเอกภาพ ขาดการบูรณาการ และไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลรักษาปกป้องบริหารฟื้นฟู รวมทั้งการจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาและการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่หลายฉบับ อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และเกิดปัญหาช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ขาดการบูรณาการที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

ทะเลไทยมีพื้นที่ ๓๕๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ชายฝั่งทะเลมีความยาว ๒,๘๑๕ กิโลเมตร ที่ดินชายฝั่งเนื้อที่ ๒๐.๕๔ ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ใน ๘๐๗ ตำบล ๑๓๖ อำเภอ ๒๔ จังหวัด ด้านฝั่งทะเลอ่าวไทยมีความยาว ๑,๗๘๕ กิโลเมตร ด้านฝั่งทะเลอันดามันมีความยาว ๗๔๐ กิโลเมตร โดยมีทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่มีพื้นที่ผิวน้ำ ๙๘๘.๓๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๖๑๘,๓๑๙ ไร่ ด้วยพื้นที่ขนาดใหญ่ดังกล่าวอุดมไปด้วยทรัพยากรทางทะเลมากมาย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ยังไม่มีกฎหมายของตนเอง การปฏิบัติงานที่ผ่านมาจำเป็นต้องใช้กฎหมายของหน่วยงานอื่น ซึ่งเป็นความยากลำบากในการทำงาน โดยเฉพาะหน่วยงานปฏิบัติในระดับพื้นที่ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. จึงเป็นการปรับปรุงโครงสร้างทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรและพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย โดยให้อำนาจหน้าที่แก่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่ง ที่เป็นกำลังสำคัญของการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาอย่างยาวนาน ที่ปัจจุบันยังไม่มีอำนาจที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ การสงวน การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เน้นการจัดตั้งชุมชนชายฝั่งพร้อมกับจัดตั้งเขตชุมชนชายฝั่งซึ่งไม่เกี่ยวกับเขตการปกครอง แต่เป็นเขตสำหรับให้ชุมชนชายฝั่งจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหน้าบ้านตนเอง เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนท้องถิ่นที่จะต้องสอดคล้องกับแผนจังหวัด และแผนชาติในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังได้มีการบัญญัติให้จัดตั้งคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ คณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น

* วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๓ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

การเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ เป็นไปตามแผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ (แผนนิติบัญญัติ) ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่หน่วยงานของรัฐเสนอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำบริการสาธารณะหรืออำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้ส่วนหนึ่งคือ การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดกรอบมาตรการควบคุมไม่ให้กระทำการอันเป็นการบุกรุกทำลายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งการกำหนดโทษทางอาญาและความรับผิดชอบทางแพ่งและมาตรการบังคับทางปกครอง การรับรองหลักการเกี่ยวกับสิทธิชุมชนซึ่งได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มุ่งหมายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นเครื่องมือของส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ทำงานส่งเสริมภารกิจอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และจะช่วยลดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายด้านทะเลและชายฝั่ง

หลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

เหตุผล

โดยที่ในปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งยังไม่มีความเป็นเอกภาพ ขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นประกอบกับได้มีการบุกรุกหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นจำนวนมาก ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเปลี่ยนแปลงและเสื่อมโทรมประกอบกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่มี ความครอบคลุมเพื่อคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในบางพื้นที่ สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนด หลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างสมดุลและยั่งยืน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สรุปสาระสำคัญ

ของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

วันใช้บังคับ

พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ร่างมาตรา ๒)

บทนิยาม

ในร่างพระราชบัญญัตินี้มีการกำหนดบทนิยามไว้ ดังนี้ (ร่างมาตรา ๓)

“ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” หมายความว่า สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณทะเลและชายฝั่ง หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

“เขตอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่รักษาพืชพันธุ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประมง และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รักษาการ

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๔)

คณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๑. องค์ประกอบของคณะกรรมการ (ร่างมาตรา ๕)

๑.๑ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงคมนาคม ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงพลังงาน ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ

๑.๒ ให้อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นกรรมการและเลขานุการ

๑.๓ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรธรณี ด้านสมุทรศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเล ด้านการประมง ด้านเศรษฐศาสตร์ หรือด้านนิติศาสตร์

๒.วาระการดำรงตำแหน่ง (ร่างมาตรา ๖ และร่างมาตรา ๘)

๒.๑ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี และเมื่อครบกำหนดตามวาระ หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

๒.๒ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

๒.๓ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้กรรมการซึ่งเหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ และคณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างได้ เว้นแต่วาระของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนก็ได้ และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

๒.๔ ในกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

๓. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ (ร่างมาตรา ๙ และร่างมาตรา ๑๑)

๓.๑ เสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ โดยให้คำนึงถึงนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้ประกอบกิจการ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาในการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติด้วย

๓.๒ ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และคำปรึกษาแก่หน่วยงานของรัฐ เพื่อดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๓.๓ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๓.๔ เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณามีมติตามที่เห็นสมควรในกรณีที่น่าปรากฏว่าหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๓.๕ พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกกฎกระทรวงตามร่างมาตรา ๑๕ และร่างมาตรา ๑๗

๓.๖ ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

๓.๗ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ โดยการประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำร่างมาตรา ๑๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๔. การประชุมคณะกรรมการ (ร่างมาตรา ๑๐)

๔.๑ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

๔.๒ ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

๔.๓ การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

๕. สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ

ให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๑๒)

๕.๑ ปฏิบัติงานธุรการทั่วไป

๕.๒ เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๕.๓ รวบรวมและจัดเตรียมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ และริเริ่มกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของคณะกรรมการ

๕.๔ ช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๕.๕ ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๕.๖ ศึกษาวิจัย หรือสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๕.๗ สํารวจ เก็บรวบรวมข้อมูล จัดทำแนวเขตและแผนที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ การคุ้มครอง และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๕.๘ เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการหรือรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงหรือประกาศ ตามร่างมาตรา ๑๕ ร่างมาตรา ๑๗ และร่างมาตรา ๑๘

๕.๙ ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามร่างพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่คณะกรรมการ มอบหมาย

ชุมชนชายฝั่ง

เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล หรือเกาะ ในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจพิจารณาให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๑๓)

๑. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา จัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติตามร่างมาตรา ๙ (๑)

๒. ให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการ หรือกิจกรรมของชุมชนในเรื่องดังกล่าว

๓. เผยแพร่ความรู้หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๑. กำหนดให้อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจ สั่งให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งระงับการกระทำดังกล่าว เป็นการชั่วคราวตามความเหมาะสม พร้อมทั้งแจ้งประสานหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบหรือที่เกี่ยวข้อง โดยมีชักช้าเพื่อแก้ไขปัญหาก่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วนและหากปล่อยไว้ จะเป็นการเพิ่มความเสียหายต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือกรณีไม่มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ในเรื่องดังกล่าว ให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีอำนาจแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่ง อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย และเมื่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบได้ดำเนินการแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วหรือความเสียหายได้ระงับไปแล้ว ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายพิจารณายกเลิก คำสั่งดังกล่าว อาจกำหนดวิธีการและระยะเวลาดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๔)

๒. กำหนดให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณหนึ่งบริเวณใด เป็นพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ ที่มีได้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าหรือมีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินของบุคคลใด ซึ่งมีใช้หน่วยงานของรัฐ (ร่างมาตรา ๑๕)

๓. ในกรณีที่พื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นผู้ใช้อำนาจของอธิบดีกรมป่าไม้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ และใช้อำนาจของอธิบดีกรมป่าไม้และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ต่อการกระทำใด ๆ อันเกี่ยวกับไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้ามในพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ โดยรวมถึงการเก็บค่าภาคหลวงสำหรับการทำไม้หวงห้ามและการเก็บของป่าหวงห้ามด้วย (ร่างมาตรา ๑๖)

๔. กำหนดให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดพื้นที่บริเวณหนึ่งบริเวณใดเป็นพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและกำหนดมาตรการคุ้มครองในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว โดยพื้นที่ที่จะนำมากำหนดในกฎกระทรวงจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์อันสมควรสงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพทางธรรมชาติเดิม พื้นที่ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์และพืชตามสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์หรือพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านระบบนิเวศน์ทางทะเลและชายฝั่งอันควรแก่การอนุรักษ์ และพื้นที่ดังกล่าวจะต้องเป็นพื้นที่ซึ่งยังมิได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ซึ่งการออกกฎกระทรวงให้กำหนดมาตรการคุ้มครองตามร่างมาตรา ๑๕ และให้มีแผนที่แสดงแนวเขตพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแนบท้ายกฎกระทรวงด้วย (ร่างมาตรา ๑๗)

๕. กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อขออนุมัติใช้มาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรืออาจเกิดขึ้นในกรณีที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง เข้าขั้นวิกฤติรวมทั้งกำหนดหน่วยงานที่จะเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครอง และกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการดังกล่าว ในกรณีที่มีความจำเป็นอาจกำหนดให้มีแผนที่แสดงแนวเขตพื้นที่ที่จะใช้มาตรการคุ้มครองด้วยก็ได้ ซึ่งการขยายระยะเวลาดังกล่าวให้กระทำเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ร่างมาตรา ๑๘)

๖. การกำหนดมาตรการคุ้มครองตามมาตรา ๑๕ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ ให้กำหนดในเรื่องหนึ่งเรื่องใดดังต่อไปนี้

๖.๑ ห้ามดำเนินกิจกรรมหรือกระทำการใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๖.๒ กำหนดมาตรการในการสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

๖.๓ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ

๖.๔ กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น (ร่างมาตรา ๑๙)

พนักงานเจ้าหน้าที่

กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่หรือตรวจค้นสถานที่หรือยานพาหนะ เพื่อตรวจสอบและควบคุมให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบหรือดำเนินคดี รวมทั้งสั่งให้บุคคลออกจากพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือพื้นที่ที่รัฐมนตรีออกประกาศเนื่องจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงขั้นวิกฤติ หรืองดเว้นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๒๐) และให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ร่างมาตรา ๒๑) ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ร่างมาตรา ๒๒)

บทกำหนดโทษ

๑. ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายในการระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (ร่างมาตรา ๒๓)

๒. ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามที่กำหนดในพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือพื้นที่ที่รัฐมนตรีออกประกาศเนื่องจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤติ หรือการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้บุคคลออกจากเขตพื้นที่ดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ร่างมาตรา ๒๔)

๓. ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำผิดนั้น (ร่างมาตรา ๒๕)

วิสัยทัศน์ พันธกิจ อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนราชการ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งป่าชายเลน เพื่อความสมบูรณ์ มั่งคั่ง สมดุลและยั่งยืนของทะเลไทย เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน

พันธกิจ

กำหนดนโยบาย วางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน

อำนาจหน้าที่

๑. เสนอความคิดเห็นเพื่อจัดทำนโยบายและแผน เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๒. เสนอให้มีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมกฎ ระเบียบ มาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การจัดการ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้มีการใช้อย่างยั่งยืน

๓. กำกับดูแล ประเมินผลและติดตาม ตรวจสอบให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ มาตรการ

๔. ศึกษา วิจัย พัฒนาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืชและสัตว์ทะเลที่หายากและใกล้สูญพันธุ์

๕. เสนอแนะแหล่งอันครอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ในการสงวน รักษา ค้ำครอง ควบคุม ดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๖. สร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๗. เป็นศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศ

๘. ประสานความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและต่างประเทศในด้านทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง

๙. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

การแบ่งส่วนราชการ

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แบ่งส่วนราชการออกเป็นดังนี้

๑. สำนักงานเลขานุการกรม

๑.๑ ฝ่ายสารบรรณ

๑.๒ ส่วนช่วยอำนวยความสะดวกและประสานราชการ

๑.๓ ส่วนคลังและพัสดุ

๑.๔ ส่วนการเจ้าหน้าที่

๑.๕ ส่วนสื่อสารองค์กร

๒. กองแผนงาน
 - ๒.๑ ฝ่ายงานธุรการ
 - ๒.๒ ฝ่ายแผนงาน
 - ๒.๓ ฝ่ายติดตามและประเมินผล
 - ๒.๔ ฝ่ายประสานงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพและพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - ๒.๕ ฝ่ายการต่างประเทศ
 - ๒.๖ ศูนย์สารสนเทศ
๓. สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน
 - ๓.๑ กลุ่มสำรวจทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๓.๒ กลุ่มชีววิทยาและนิเวศวิทยาทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๓.๓ กลุ่มประเมินสถานะทรัพยากรและผลผลิตชีวภาพทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๓.๔ กลุ่มพิพิธภัณฑ์และสถานแสดงพันธุ์สัตว์และพืชทะเล
 - ๓.๕ กลุ่มสัตว์ทะเลหายาก
 - ๓.๖ กลุ่มวิจัยระบบนิเวศทรัพยากรป่าชายเลน
 - ๓.๗ ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลน (พื้นที่สงวนชีวมณฑลระนอง)
 - ๓.๘ ศูนย์วิจัยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและระดับน้ำทะเล
 - ๓.๙ เรือจักรทอง ทองใหญ่
 - ๓.๑๐ ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน
 - ๓.๑๑ ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง
 - ๓.๑๒ ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง
 - ๓.๑๓ ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลชายฝั่งอ่าวไทยฝั่งตะวันออก
๔. สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๔.๑ ส่วนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๔.๒ ส่วนส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๔.๓ ส่วนคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 - ๔.๔ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๑ (ระยอง)
 - ๔.๕ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๒ (สมุทรสาคร)
 - ๔.๖ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๓ (ชุมพร)
 - ๔.๗ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๔ (สงขลา)
 - ๔.๘ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๕ (ภูเก็ต)
 - ๔.๙ ส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๖ (ตรัง)
๕. สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน
 - ๕.๑ ฝ่ายบริหารทั่วไป
 - ๕.๒ ส่วนนโยบายและแผน
 - ๕.๓ ส่วนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน
 - ๕.๔ ส่วนส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน
 - ๕.๕ ส่วนวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน
 - ๕.๖ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๑ (ชลบุรี)
 - ๕.๗ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๒ (กระบี่)
 - ๕.๘ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๓ (ตรัง)

- ๕.๙ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๕ (สุราษฎร์ธานี)
- ๕.๑๐ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๕ (เพชรบุรี)
- ๕.๑๑ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๖ (สงขลา)
- ๖. สำนักงานจัดการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลและพื้นที่ชายฝั่ง
 - ๖.๑ ส่วนบริหารทั่วไป
 - ๖.๒ ส่วนจัดการการกัดเซาะชายฝั่งทะเล
 - ๖.๓ ส่วนวิศวกรรมชายฝั่งทะเล
 - ๖.๔ ส่วนจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเล
 - ๖.๕ ส่วนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง *

แนวชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ๒,๘๑๕ กิโลเมตร เป็นบริเวณที่มีทรัพยากรที่มีความหลากหลาย ด้านนิเวศวิทยา มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก จึงทำให้เป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของกิจกรรมต่างๆ บริเวณชายฝั่ง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ขาดความระมัดระวัง และไม่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของตัวทรัพยากรและปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลน ชายฝั่งและชายหาด แนวปะการังและหญ้าทะเล และทรัพยากรประมงทะเล

ป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งรวมความหลากหลายของทั้งพืชและสัตว์ มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในหลายด้าน เช่น ใช้ประโยชน์จากไม้ในป่าชายเลน โดยนำมาทำฟืนและถ่าน ทำไม้เสาเข็มและไม้ค้ำยัน เปลือกไม้หลายชนิดสามารถสกัดแทนนินเอามากทำหมึก สี กาวและฟอกหนัง เป็นต้น ในด้านการประมง ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัยและอนุบาลสัตว์น้ำและสัตว์อื่นๆ ที่อยู่ในป่าชายเลน ตัวอ่อนของสัตว์น้ำที่สำคัญทางเศรษฐกิจที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลน เช่น กุ้งกุลาดำ ปลากระพงขาว และปลาอื่นๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังช่วยในการป้องกันการพังทลายชายฝั่งทะเล ลดความรุนแรงของคลื่น ชะลอความเร็วของลมพายุ ช่วยเพิ่มพื้นที่ตามชายฝั่ง ช่วยกรองของเสียที่เกิดจากแหล่งกำเนิดบริเวณชายฝั่งมิให้ไหลลงสู่ทะเลสร้างความเสียหายให้กับระบบนิเวศบริเวณชายฝั่ง

แนวปะการัง

แนวปะการังของประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตอินโด-แปซิฟิก ซึ่งมีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในแนวปะการังสูงที่สุดในโลก แนวปะการังของไทยมีจำนวนชนิดของปะการังและกลุ่มสิ่งมีชีวิตในแนวปะการังมากกว่าหลายแห่งในโลก เช่น ฮาวาย แคริบเบียน เป็นต้น แนวปะการังเป็นระบบนิเวศหนึ่งที่มีคุณค่าประโยชน์อันมาก โดยเป็นแหล่งอาหาร แหล่งหลบภัยและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำนับพันชนิด หลายชนิดมีความสำคัญต่อการประมง เช่น ปลาเก๋า ปลากระพง ปลาหางแข็ง กุ้งมังกร เป็นต้น เป็นแหล่งประมงทำให้ประชาชนมีแหล่งอาหารและมีรายได้ เป็นปราการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งจากแรงคลื่นและกระแสน้ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์หายากหลายชนิด เช่น หอยมือเสือ ฉลามวาฬ กระเบนราหู เป็นต้น

แหล่งหญ้าทะเล

สาเหตุของความเสื่อมโทรมของแหล่งหญ้าทะเล ได้แก่ กระบวนการทางธรรมชาติ เช่น สภาพพื้นที่ท้องทะเลไม่เหมาะสม กระแสน้ำและคลื่นลมแรง การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล เป็นต้น การกระทำของมนุษย์ ตัวอย่าง เช่น การทำประมงในแหล่งหญ้าทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรืออวนลากขนาดเล็ก เรืออวนรุนประกอบเครื่องยนต์ และเรืออวนทับตลิ่งขนาดใหญ่ การเก็บเกี่ยวหญ้าทะเลเพื่อการค้าและการพาณิชย์ กิจกรรมที่ทำให้คุณภาพน้ำชายฝั่งทะเลเสื่อมโทรม เช่น การทำเหมือง การตัดถนน การขุดลอกร่องน้ำ การถมทะเล การก่อสร้าง น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนบ้านเรือน และนาุ้ง เป็นต้น

ที่มา : ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง [ข้อมูลออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://li00.tripod.com/data/13.html>

[๑๘ มกราคม ๒๕๕๖].

ชายฝั่งและชายหาด

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งมาจากปัจจัยหลายประการ ตัวอย่างเช่น สาเหตุจากธรรมชาติ เช่น ลมมรสุมที่รุนแรง สภาพอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น เป็นต้น การก่อสร้างที่รูก้ำลงในทะเลหรือการถมทะเล ตลอดจนการสร้างเขื่อนดักทรายเพื่อเปิดร่องน้ำและเพื่อกันทรายไม่ให้ถูกพัดพาไป ซึ่งอาจทำให้รูปแบบของการเคลื่อนตัวของมวลทรายผิดปกติไป ทำให้ความสมดุลระหว่างคลื่น หาดทรายและกระแสน้ำขนานฝั่งถูกทำลาย การขีดขวางตะกอนมิให้ลงมาตามแม่น้ำได้ตามธรรมชาติ เช่น การสร้างเขื่อนสร้างฝาย เป็นเหตุให้มวลตะกอนที่เคยได้รับขาดหายไป ทำให้สันดอนและชายฝั่งพังทลายไปแทนที่มวลตะกอนที่ขาดหายไป การก่อสร้างถนน ทางรถไฟที่ขนานกับชายฝั่ง รวมไปถึงบ้านเรือน ตลอดจนสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ปิดกั้นการไหลบ่าของทรายที่ถูกฝนชะพามา ซึ่งเป็นการเพิ่มมวลทรายให้กับชายหาดตามธรรมชาติ ทำให้ชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะในช่วงมรสุมไม่สามารถกลับคืนมาดั้งเดิมได้ด้วยกระบวนการตามธรรมชาติ ทำให้มวลรวมของทรายชายหาดลดลงทุกปี

ทรัพยากรประมงทะเล

บริเวณอ่าวไทยเป็นส่วนหนึ่งของไหล่ทวีปมีความลึกเฉลี่ย ๔๕ เมตร มีแม่น้ำหลายสายไหลลงสู่อ่าวไทยพัดพาเอาตะกอนและสารอาหารจำนวนมากลงสู่ทะเล ในบริเวณอ่าวไทยตอนบนเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตสูงมากแห่งหนึ่งในโลก บริเวณที่มีแพลงก์ตอนมาก คือ บริเวณปากแม่น้ำสายหลักทั้ง ๔ สายและบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกตอนบนของอ่าวไทย จึงมีปลาหลายชนิดวางไข่ในบริเวณนี้ การหมุนเวียนของน้ำจากชั้นล่างขึ้นสู่ผิวน้ำที่บริเวณนอกฝั่งทะเลด้านตะวันตกของอ่าวไทย โดยเฉพาะบริเวณนอกฝั่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และชุมพร ทำให้ปริมาณธาตุอาหารมีมากขึ้น เป็นแหล่งอาหารปลาที่มีความอุดมสมบูรณ์ บริเวณดังกล่าวจึงเป็นที่วางไข่และเพาะเลี้ยงลูกปลาทูตามธรรมชาติ

พื้นที่คุ้มครองทางทะเล

พื้นที่คุ้มครอง (Protected Area) หมายถึง พื้นที่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามกฎหมายหรืออื่นๆ เพื่อให้เกิดการจัดการในรูปแบบต่างๆ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตอนุรักษ์ธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การจัดการของพื้นที่คุ้มครองจะมีความหลากหลาย ตั้งแต่พื้นที่ที่มีการจำกัดการเข้าถึงของประชาชนจนถึงพื้นที่ที่ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับต่างกัน

สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (IUCN,๑๙๙๔) ได้ให้คำนิยามพื้นที่คุ้มครองทางทะเล (Marine Protected Area - MPA) ไว้ดังนี้ คือ "พื้นที่บริเวณน้ำขึ้นน้ำลง หรือบริเวณพื้นที่ท้องทะเลรวมทั้งมวลน้ำสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และสังคม ซึ่งต้องสงวนไว้ด้วยระเบียบกฎหมายหรือด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพอื่นใด เพื่อคุ้มครองส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมดของสภาพแวดล้อมบริเวณนั้น"

แม้ว่าประเทศต่าง ๆ จะนำคำจำกัดความและหลักการของ IUCN ไปใช้ แต่พื้นที่คุ้มครองในแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับกฎหมายหรือข้อบังคับของแต่ละประเทศที่กำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเหล่านั้น

พื้นที่คุ้มครองทางทะเลในประเทศไทย

รูปแบบ	จำนวน (แห่ง)	ขนาดพื้นที่		ประเภทตาม IUCN
		ตร.กม.	ไร่	
๑. ที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	๕๖	๑๖๖.๕๗	๑๐๔,๑๐๗.๓๒	la
๒. เขตห้ามล่าสัตว์ป่า	๑	๔๔๗.๔๙	๒๗๙,๖๘๗.๐๐	IV
๓. อุทยานแห่งชาติทางทะเล	๒๑	๕,๖๘๕.๒๓	๓,๕๕๓,๒๖๗.๐๐	II
๔. พื้นที่ป่าชายเลน (จังหวัด)	๒๓	๒,๕๒๗.๕๑	๑,๕๗๙,๖๔๖.๐๐	IV
๕. พื้นที่แนวปะการัง	๔๒๐	๑๖๐.๕๐	๑๐๑,๙๘๓.๖๕	IV
๖. พื้นที่แหล่งหญ้าทะเล	๕	๓๓.๖๖	๒๑,๐๓๖.๕๐	IV
๗. พื้นที่กำหนดมาตรการในการทำการประมง	๙	๕๒,๒๔๐.๙๐	๓๒,๖๕๐,๕๖๔.๕๔	IV
๘. พื้นที่คุ้มครองโบราณคดีใต้ทะเล	๑	๒๗.๐๐	๑๖,๘๗๕.๐๐	V
๙. พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม	๖	๑๒,๑๙๐.๗๑	๗,๖๑๙,๒๕๖.๑๑	VI
รวมพื้นที่คุ้มครองทางทะเลตามระบบ IUCN		๗๓,๔๗๙.๕๗๕	๔๕,๙๒๖,๔๗๓.๑๒	
๑๐. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ	๙	๔,๒๒๖.๖๐	๒,๖๔๑,๖๒๗.๕๐	-
๑๑. พื้นที่สงวนชีวมณฑล	๑	๒๔๖.๐๗๕	๑๕๓,๗๙๖.๘๘	-
๑๒. พื้นที่มรดกอาเซียน	๓	๑,๘๐๔.๙๙๗	๑,๑๒๘,๑๐๗.๐๐	-
รวมพื้นที่คุ้มครองทางทะเล		๗๙,๗๕๗.๒๒	๔๙,๘๕๐,๐๐๔.๕๐	
รวมพื้นที่ทะเลในน่านน้ำไทย		๓๑๖,๑๑๘.๒๔	๑๙๗,๕๗๓,๘๙๖.๘๘	
ร้อยละพื้นที่คุ้มครองทางทะเลตามระบบ IUCN		๒๓.๒๔	๒๓.๒๔	
ร้อยละพื้นที่คุ้มครองทางทะเล		๒๕.๒๓	๒๕.๒๓	

ที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ :

ที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นพื้นที่คุ้มครองที่จัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติประมง พ.ศ.๒๔๙๐ ในพระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองสัตว์น้ำตามมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมง หรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในที่รักษาพันธุ์พืช เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดี ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด (มาตรา ๙)

๒. ห้ามมิให้บุคคลใดปลูกสร้างสิ่งใดลงในที่รักษาพันธุ์พืช ที่ว่าประมูล ที่อนุญาต ซึ่งมีไซท์ของเอกชน และที่สาธารณประโยชน์ หรือ ปลูกบัว ข้าว ปอ หรือพันธุ์ไม้อื่นใด ตามที่จะได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อในที่เช่นนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา ๑๗)

๓. ห้ามมิให้บุคคลใดวิดน้ำในที่รักษาพันธุ์พืช ที่ว่าประมูล ที่อนุญาต ซึ่งมีไซท์ของเอกชน และที่สาธารณประโยชน์ หรือปล่อยสัตว์น้ำ หรือทำให้น้ำในที่จับสัตว์น้ำเช่นนั้นแห้งหรือลดน้อยลง เพื่อทำการประมง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด (มาตรา ๑๘)

๔. ห้ามมิให้บุคคลใด เท ทิ้ง ระบาย หรือทำให้วัตถุมีพิษตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ลงไปในที่จับสัตว์น้ำ หรือกระทำการใด ๆ อันทำให้สัตว์น้ำมีนมมา หรือเท ทิ้ง ระบาย หรือทำให้สิ่งใดลงไปในที่จับสัตว์น้ำในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำ หรือทำให้ที่จับสัตว์น้ำเกิดมลพิษ เว้นแต่เป็นการทดลองเพื่อประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (บัญชีวัตถุมีพิษตามท้ายประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๓๒ ประกอบด้วยวัตถุมีพิษ ๑๒ ชนิด ได้แก่ DDT, Dieldrin, Aldrin, Heptachlor, Heptachlor epoxide, Carbofuran, Endrin, Chlorpyrifos, Endosulfan, Deltamethrin, Sodiumcyanide และ Potassiumcyanide)

๕. ห้ามมิให้บุคคลใดใช้กระแสไฟฟ้าทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำ หรือใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำ ไม่ว่าในกรณีใด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของทางราชการหรือได้รับอนุญาตจากอธิบดี (มาตรา ๒๐)

๖. ห้ามมิให้บุคคลใดมีไว้ในครอบครองเพื่อการค้าซึ่งสัตว์น้ำโดยรู้ว่าได้มาโดยการกระทำความผิดตามมาตรา ๑๙ หรือมาตรา ๒๐ (มาตรา ๒๐ ทวิ)

๗. ห้ามมิให้บุคคลใดทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จับสัตว์น้ำซึ่งมีได้อยู่ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ให้ผิดไปจากสภาพที่เป็นอยู่ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดให้ (มาตรา ๒๑)

๘. ห้ามมิให้บุคคลใด ตัดตั้ง วาง หรือสร้างเขื่อน ท่อ บัน รั้ว เครื่องมือที่เป็นตาข่าย หรือเครื่องมือทำการประมงอื่น ๆ ในที่จับสัตว์น้ำ ซึ่งกั้นทางเดินของสัตว์น้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือการกระทำเช่นนั้นเพื่อประโยชน์แก่การกสิกรรม

รมในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดให้ เช่น บันไดปลาโจนหรือเครื่องอุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อให้สัตว์น้ำว่ายขึ้นลงได้ (มาตรา ๒๒)

เขตห้ามล่าสัตว์ป่า :

เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หมายถึง อาณาบริเวณพื้นที่ที่ทางราชการได้กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า หรือเป็นที่ที่สัตว์ป่าต้องการใช้สำหรับกิจกรรมบางอย่างในการดำรงชีวิต เช่น เป็นที่ผสมพันธุ์ วางไข่ เลี้ยงตัวอ่อน เป็นแหล่งอาหาร เป็นที่ลงพักระหว่างเดินทางย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่หายากหรือถูกคุกคามให้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นได้อย่างปลอดภัย สามารถดำรงพันธุ์ต่อไปได้ตามธรรมชาติ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่า มีดังนี้

- คุ่มครอง อารักขาสัตว์ป่าในพื้นที่ที่ได้รับความปลอดภัย
 - เพื่อรักษาและฟื้นฟูสภาพธรรมชาติให้เหมาะสมเอื้อต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า
 - เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างยั่งยืนจากการอนุรักษ์สัตว์ป่าและระบบ นิเวศในพื้นที่
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ มีมาตราที่เกี่ยวข้องกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ดังนี้
มาตรา ๔๒ บริเวณสถานที่ที่ใช้ในราชการ หรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือประชาชนใช้ร่วมกันแห่ง

ใด รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะกำหนดให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิด หรือประเภทใดก็ได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อได้มีประกาศของรัฐมนตรีกำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้

(๑) ล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทนั้น

(๒) เก็บหรือทำอันตรายแก่รังสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่า

(๓) ยึดถือครอบครองที่ดิน หรือตัด โค่น แผ้วถาง เผา ทำลายต้นไม้ หรือพฤษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทัน เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี หรือเมื่ออธิบดีได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราวๆในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งหนึ่ง แห่งใดโดยเฉพาะ

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานอื่นใดมีความจำเป็นต้องปฏิบัติ ตามกฎหมาย หรือปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยทางวิชาการในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานนั้นต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

ปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้รับการ ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าที่อยู่ในบริเวณชายฝั่งอยู่ ๗ แห่ง แต่มีเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเพียงแห่งเดียวที่สามารถจัดเข้าอยู่ในข่ายเป็นพื้นที่คุ้มครองทางทะเลได้นั้นคือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หมู่เกาะลิบง จ.ตรัง

อุทยานแห่งชาติทางทะเล :

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้ให้กำหนดไว้ว่า อุทยานแห่งชาติ หมายถึง “ที่ดินซึ่งรวมทั้งพื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และชายฝั่งที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ลักษณะที่ดินดังกล่าวเป็นที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ และมีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง ทั้งนี้การกำหนดดังกล่าวก็เพื่อให้คงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและ ความรื่นรมย์ของประชาชนสืบไป”

พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ โดยห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการภายในอุทยาน ดังนี้

(๑) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงกันสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า

(๒) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น

(๓) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์

(๔) ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย

(๕) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทันหรือเหือดแห้ง

(๖) ปิดหรือทำให้กีดขวางแก่ทางน้ำหรือทางบก

(๗) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว

(๘) เก็บ หรือทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้

(๙) นำยานพาหนะเข้าออกหรือขับขี่ยานพาหนะในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๐) นำอากาศยานขึ้นลงในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๑) นำหรือปล่อยปลุกสัตว์เข้าไป

(๑๒) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี

(๑๓) เข้าไปดำเนินกิจการใดๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๔) ปิดประกาศ โฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่างๆ

(๑๕) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือจับสัตว์ หรืออาวุธใดๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้

(๑๖) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง

(๑๗) ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คนหรือสัตว์

(๑๘) ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่างๆ ในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น

(๑๙) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง

ปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลอยู่ ๒๔ แห่ง (ลำดับที่ ๑-๒๔) และอยู่ในระหว่างการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ๒ แห่ง (ลำดับที่ ๒๕-๒๖) คือ

๑. อุทยานแห่งชาติตะรุเตา	๑๔. อุทยานแห่งชาติเขาลำปี-หาดท้ายเหมือง
๒. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง	๑๕. อุทยานแห่งชาติเขาลำน้ำ-ลำรู
๓. อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา	๑๖. อุทยานแห่งชาติหาดวนกร
๔. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์	๑๗. อุทยานเขตน้ำตกธารเสด็จ-เกาะพะงัน
๕. อุทยานแห่งชาติสิรินาถ	๑๘. อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี
๖. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด	๑๙. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร
๗. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน	๒๐. อุทยานแห่งชาติลำน้ำกระบุรี
๘. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง	๒๑. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะพยาม
๙. อุทยานแห่งชาติแหลมสน	๒๒. อุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้
๑๐. อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี	๒๓. อุทยานแห่งชาติทะเลบัน
๑๑. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา	๒๔. อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด
๑๒. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา	๒๕. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระ-เกาะพระทอง
๑๓. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม	๒๖. อุทยานแห่งชาติอ่าวมะนาว-เขาดินหยง

พื้นที่ป่าชายเลน :

ประเทศไทยมีขอบเขตพื้นที่ป่าชายเลนตามกฎหมาย ไม่นับพื้นที่ในทะเลและพื้นที่แม่น้ำลำคลอง พื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๒,๓๗๑,๒๕๔ ไร่ โดยแบ่งรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนได้ทั้งหมด ๑๒ แบบ ได้แก่ พื้นที่ป่าชายเลน ป่าชายหาด ป่าพรุ ป่าดิบแล้ง เลนงอก พื้นที่เกษตร นาทุ่ง นาเกลือ พื้นที่ทิ้งร้างเหมืองแร่ ท่าเทียบเรือ และพื้นที่เมือง

พื้นที่แนวปะการัง :

พื้นที่แนวปะการังในประเทศไทย ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ปะการังหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกราชอาณาจักรและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องอีก ๓ ฉบับ ซึ่งกฎหมายบางฉบับเกี่ยวข้องโดยตรงและบางฉบับเกี่ยวข้องในทางอ้อม

พื้นที่แหล่งหญ้าทะเล :

แหล่งหญ้าทะเลในประเทศไทย พบกระจายอยู่ใน ๑๙ จังหวัดชายทะเล มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ ๑๖๐,๕๘๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๐๐,๐๗๓ ไร่ แบ่งเป็น

แหล่งหญ้าทะเลฝั่งอ่าวไทย ๑๓ จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งมีพื้นที่รวมกันประมาณ ๕๓,๑๕๑ ตร.กม. หรือ ๓๓,๒๑๙.๕๗ ไร่

แหล่งหญ้าทะเลฝั่งอันดามัน ๖ จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล มีพื้นที่รวมกันประมาณ ๑๐๗.๔๓๑ ตร.กม. หรือ ๖๖,๘๕๒.๙๗ ไร่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล ได้แก่ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกราชอาณาจักรและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่กฎหมายเหล่านี้มิได้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลโดยตรงเหมือนกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนหรือปะการัง

ปัจจุบันมีพื้นที่คุ้มครองแหล่งหญ้าทะเลในประเทศไทยเพียงจังหวัดเดียว คือ จังหวัดตรัง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้มีประกาศจังหวัดตรัง ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงในบริเวณแหล่งหญ้าทะเลภายในพื้นที่ที่กำหนด โดยกำหนดห้ามใช้เครื่องมือประมงประเภทต่างๆ ดังนี้

- (๑) ห้ามอวนลาก อวนรุนทุกประเภท ทุกขนาด ซึ่งใช้ประกอบกับเรือยนต์ ทำการประมง
- (๒) ห้ามอวนทับตลิ่ง (อวนทับ) และอวนลอยปลาทราย ซึ่งใช้ประกอบกับเครื่องมือกระทุ้งน้ำ

ทำการประมง

(๓) ห้ามอวนถ่าง หรือจมกระเบน ทำการประมงในพื้นที่กำหนด

(๔) ห้ามทำการประมงภายในระยะ ๓,๐๐๐ เมตร นับจากขอบน้ำตามแนวฝั่ง เกาะสุกร
อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

พื้นที่คุ้มครองแหล่งหญ้าทะเลในประเทศไทย

พื้นที่	ที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่	
		ตร.กม.	ไร่
๑. แหลมไทร	จ.ตรัง	๐.๙๘๙	๖๑๘.๒๖
๒. บ้านปากคลอง - ปากผี	จ.ตรัง	๑.๘๗๒	๑,๑๖๙.๗๑
๓. เกาะมุก	จ.ตรัง	๑๐.๗๕๙	๖,๗๒๔.๔
๔. ปากคลองเจ้าไหม	จ.ตรัง	๐.๕๖๖	๓๕๓.๖๙
๕. เกาะลิบง	จ.ตรัง	๑๙.๔๗๓	๑๒,๑๗๐.๓๖
รวมขนาดพื้นที่		๓๓.๖๕๘	๒๑,๐๓๖

พื้นที่กำหนดมาตรการในการทำการประมง :

พื้นที่กำหนดมาตรการในการทำการประมง จัดเป็นพื้นที่จัดการทรัพยากรประมง จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งมาตรา ๓๒ เป็นมาตราที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้สำหรับวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำการประมง เพื่อประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ พื้นที่คุ้มครองที่จัดตั้งตามมาตรานี้แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ห้ามใช้เครื่องมือประมงบางประเภทในระหว่างฤดูวางไข่และผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำสำคัญทางเศรษฐกิจบางชนิด ตัวอย่างเช่น

- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘ เรื่อง ห้ามใช้อวนลากและอวนรุนในพื้นที่ประมาณ ๕๔ ตารางกิโลเมตรนอกฝั่งจังหวัดชลบุรี ระหว่างเดือนกันยายนถึงกุมภาพันธ์ของทุกปี เพราะเกาะขนาดเล็กในบริเวณนี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเลวัยอ่อนหลายชนิด

• **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗** เรื่อง กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ ๒๖,๔๐๐ ตารางกิโลเมตรในอ่าวไทย ห้ามมิให้ทำการประมงด้วยเครื่องมืออวนลากทุกชนิดทุกขนาด (ยกเว้นอวนลากคู่) อวนล้อมจับทุกชนิด (ยกเว้นอวนปลากะตักในเวลากลางวัน ระหว่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ถึง ๓๑ มีนาคม เท่านั้น) และอวนติดตาที่มีขนาดช่องตาอวนเล็กกว่า ๔.๗ เซนติเมตร ตลอดแนวชายฝั่งตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี รวมทั้งอ่าวขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ถึง ๑๕ พฤษภาคมของทุกปี มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองปลาผิวน้ำ และปลาหน้าดินหลายชนิดในฤดูวางไข่และเลี้ยงลูกวัยอ่อน เช่น ปลาทุ

• **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘** เรื่อง กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ ๑๘,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรในทะเลอันดามัน ห้ามมิให้ทำการประมงด้วยเครื่องมืออวนลากทุกชนิดทุกขนาด (ยกเว้นอวนลากคานถ่าง) อวนล้อมจับทุกชนิด (ยกเว้นอวนปลากะตักในเวลากลางวัน) และอวนติดตาที่มีขนาดช่องตาอวนเล็กกว่า ๔.๗ เซนติเมตร ตลอดแนวชายฝั่ง ตั้งแต่ปลายแหลมสัก อ่าวอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา ไปจนถึงอ่าวคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ระหว่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ถึง ๑๕ พฤษภาคมของทุกปี มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองปลาผิวน้ำและปลาหน้าดินหลายชนิดในฤดูวางไข่และเลี้ยงลูกวัยอ่อน

ประเภทที่ ๒ ห้ามใช้เครื่องมือประมงบางประเภทในบางบริเวณ ตัวอย่าง เช่น

• **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕** เรื่อง กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้ในเรือยนต์ทำการประมง โดยห้ามใช้เครื่องมืออวนลาก อวนรุน ฯลฯ ทำการประมงภายในเขต ๓,๐๐๐ เมตร (๗๕ เส้น) นับจากขอบน้ำตามแนวชายฝั่งขณะทำการประมง และภายในรัศมี ๔๐๐ เมตร (๑๐ เส้น) นับออกไปจากอาณาเขตที่ตั้งเครื่องมือประจำที่ทุกชนิด

• **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗** เรื่อง ห้ามมิให้ใช้คราดหอยทุกชนิดในเขต ๓,๐๐๐ เมตรจากชายฝั่ง ตลอดแนวชายฝั่งของไทยทั้งด้านอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน ทั้งนี้ เพราะเครื่องมือดังกล่าวทำลายแหล่งเลี้ยงตัวอ่อนของหอย

• **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘** เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือประมงประเภทอวนล้อมจับประกอบแสงไฟล่อ ในบริเวณนอกฝั่งจังหวัดตราดในอ่าวไทย เนื่องจากเครื่องมือดังกล่าวทำให้จับปลาขนาดเล็กได้จำนวนมาก

พื้นที่คุ้มครองโบราณคดีใต้ทะเล :

พื้นที่คุ้มครองโบราณคดีใต้ทะเลให้ความคุ้มครองทางวัฒนธรรม อาทิ ซากเรือจม ประภาคาร และสะพานท่าเรือ เป็นต้น โดยประเทศไทยมีการประกาศคุ้มครองพื้นที่ซากเรือโบราณจมในอ่าวไทย

• **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๗** เรื่อง กำหนดบริเวณท้องทะเลอ่าวไทย ท้องที่จังหวัดชลบุรี เป็นบริเวณห้ามงมค้นหาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔

• ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘ เรื่อง ห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำอ่าวสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อคุ้มครองป้องกันมิให้ซากเรือโบราณ และโบราณวัตถุมีค่าที่จมอยู่ในบริเวณดังกล่าว เกิดการเสียหายจากการทำประมง

พื้นที่คุ้มครองโบราณคดีใต้ทะเล

พื้นที่	ที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่	
		ตร.กม.	ไร่
อ่าวสัตหีบ	บริเวณอ่าวสัตหีบ จ.ชลบุรี	๒๗	๑๖,๘๗๕
รวมขนาดพื้นที่		๒๗	๑๖,๘๗๕

เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม :

พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ถูกกำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑. การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา ๔๓ ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรือได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมของมนุษย์ได้โดยง่าย หรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

พื้นที่ที่มีลักษณะเข้าข่ายมาตราที่ ๔๓ ได้แก่ พื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติแตกต่างจากพื้นที่บริเวณอื่นโดยทั่วไป พื้นที่ที่ระบบนิเวศอาจถูกทำลายหรือได้รับผลกระทบการกิจกรรมของมนุษย์ได้โดยง่าย และพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์แต่พื้นที่นั้นยังมิได้ประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

๒. การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา ๔๕ ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรง เข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามมาตรา ๔๔ ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

พื้นที่ที่เข้าข่ายตามมาตรา ๔๕ ได้แก่ พื้นที่ที่กำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวมเขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม เขตควบคุมมลพิษ โดยที่เขตพื้นที่เหล่านี้ต้องมีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) :

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศเป็นพื้นที่ที่กำหนดขึ้นตามเกณฑ์ของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention) ถือเป็นเกณฑ์ดังนี้

๑. เกณฑ์สำหรับประเมินคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นตัวแทนหรือที่มีเอกลักษณ์ ได้แก่ การเป็นตัวอย่างของพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทที่หายากในเขตชีวภูมิศาสตร์ การเป็นตัวอย่างหรือตัวแทนที่ดีของลักษณะพื้นที่ชุ่มน้ำภายในภูมิภาค การเป็นตัวอย่างของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่สมบูรณ์ มีคุณค่าระดับชาติ มีบทบาทสำคัญทางอุทกวิทยา ชีววิทยา นิเวศวิทยา ในระบบลุ่มน้ำหรือชายฝั่งระหว่างประเทศ การเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีคุณค่าสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้กรอบการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๒. เกณฑ์สำหรับการใช้พืชหรือสัตว์ในการจำแนกวินิจฉัยพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์สัตว์และพืชที่หายาก มีแนวโน้มสูญพันธุ์หรือใกล้สูญพันธุ์ หรือเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของประชากรสัตว์และพืชดังกล่าวหรือมากกว่าหนึ่งชนิดพันธุ์ในจำนวนที่เหมาะสม การมีคุณค่าพิเศษในการดำรงรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมและระบบนิเวศในภูมิภาค การมีคุณค่าพิเศษในฐานะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ในช่วงสำคัญของวงจรชีวิต การมีคุณค่าพิเศษสำหรับชนิดพันธุ์หรือสังคมสัตว์หรือพืชเฉพาะถิ่น (endemic species)

๓. เกณฑ์เฉพาะสำหรับการใช้น้ำในการจำแนกวินิจฉัยพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยถาวรของนกน้ำชนิดใดๆ ๒๐,๐๐๐ ตัว การเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยประจำของนกน้ำชนิดพันธุ์ในกลุ่มสำคัญ ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ความอุดมสมบูรณ์หรือความหลากหลายของพื้นที่ชุ่มน้ำ การเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยประจำของนกน้ำ ร้อยละ ๑ ของประชากรของชนิดพันธุ์

๔. เกณฑ์เฉพาะสำหรับการใช้พันธุ์ปลาในการจำแนกวินิจฉัยพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงจรชีวิตและมีสัดส่วนของปลาพื้นเมืองที่มีนัยสำคัญหรือประชากรปลาที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือมีคุณค่าต่อความหลากหลายทางชีวภาพของโลก การเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ แหล่งเพาะพันธุ์วางไข่ แหล่งอนุบาลตัวอ่อน หรือเป็นเส้นทางอพยพของประชากรปลา

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สำรวจและพบว่าประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำประกอบด้วยป่าชายเลน ป่าพรุ หนอง บึง สนุ่น ทะเลสาบและแม่น้ำกระจายอยู่ทั่วประเทศรวมเนื้อที่ได้ ๒๑.๓๖ ล้านไร่ เท่ากับร้อยละ ๖.๗๕ ของพื้นที่ประเทศโดยแบ่งกลุ่มตามลำดับความสำคัญตามอนุสัญญาแรมซาร์ได้ดังนี้

- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับระหว่างประเทศที่ขึ้นทะเบียนแรมซาร์ ๑๐ แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ๖๑ แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ ๔๘ แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น ๑๙,๒๙๕ แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีสมควรได้รับการคุ้มครองและฟื้นฟู ๒๘ แห่ง

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศบริเวณทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย

พื้นที่	ที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่	
		ตร.กม.	ไร่
๑. พรุควนขี้เสียนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	ต.ทะเลน้อย ต.พนางตุง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	๔๕๗	๒๘๕,๖๒๕
๒. พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จ.สมุทรสงคราม	ต.บางจะเกร็ง ต.แหลมใหญ่ ต.บางแก้ว และ ต.คลองโคน จ.สมุทรสงคราม	๘๗๕	๕๕๖,๘๗๕
๓. พื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ จ.กระบี่	อ.เมือง จ.กระบี่	๒๑๒.๙๙๒	๑๓๓,๑๒๐
๔. พื้นที่ชุ่มน้ำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิม พระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (พรุโต๊ะแดง)	อ.ตากใบ สุโหวงโก-ลก และ สุโหวงปาดิ จ.นราธิวาส	๒๐๑	๑๒๕,๖๒๕
๕. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานหาดเจ้าไหม-เขตห้ามล่า สัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง-ปากแม่น้ำตรัง จ.ตรัง	ต.นาเกลือ ต.ลิบง ต.หาดสำราญ อ.สิเกา อ.ปะเหลียน อ.กันตัง จ.ตรัง	๘๒๕.๑๙๒	๕๑๕,๗๔๕
๖. ที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติแหลมสน- ปากแม่น้ำกระบี่-ปากคลองกะเปอร์	อ.กะเปอร์ จ.ระนอง และ อ.คุระบุรี จ.พังงา	๑,๐๘๔.๒๐๐	๖๗๗,๖๒๕
๗. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จ.สุราษฎร์ธานี	ต.อ่างทอง อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี	๑๐๒	๖๓,๗๕๐
๘. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด	กิ่งอำเภอสามร้อยยอด และ อำเภอกุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์	๔๐๐	๒๕๐,๐๐๐
รวมขนาดพื้นที่		๔,๒๒๖.๖๐๔	๒,๖๔๑,๖๒๗.๕๐๐

เขตสงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserve) :

เขตสงวนชีวมณฑล (biosphere reserve) คือ พื้นที่ระบบนิเวศบนบก และ/หรือชายฝั่งทะเล ที่ได้รับการประกาศจากโครงการมनुขัยและชีวมณฑลขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO Man and the Biosphere - MAB) ประกอบไปด้วยพื้นที่แกนกลาง พื้นที่กันชน และพื้นที่รอบนอก ประเทศไทยมีเขตสงวนชีวมณฑลแห่งเดียวคือ เขตสงวนชีวมณฑลระนอง

เขตสงวนชีวมณฑลระนอง (Ranong Biosphere Reserve) ตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเล ด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย ติดกับทะเลอันดามัน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหงาว และบางส่วนของตำบลปากน้ำ ตำบลบางริ้น

และตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง สภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลนที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๓๐๓.๐๙ ตร.กม. หรือ ๑๘๙,๔๓๑ ไร่ ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่เขตสงวนชีวมณฑลจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมสหประชาชาติ (UNESCO) ร่วมกับรัฐบาลไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐

มรดกอาเซียน :

ASEAN ได้รับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยอุทยานมรดกแห่งอาเซียน (ASEAN Declaration on Heritage Parks) เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๖ ในการประชุมรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมของ ASEAN ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า พื้นที่คุ้มครอง ๔ แห่งของประเทศไทยได้รับการประกาศเป็น ASEAN Heritage Parks ดังนี้

- (๑) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๒) อุทยานแห่งชาติตะรุเตา
- (๓) กลุ่มอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์-หมู่เกาะสิมิลัน และอ่าวพังงา
- (๔) กลุ่มป่าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน-กุยบุรี และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี

โดยพื้นที่คุ้มครองที่จัดอยู่ในทะเลและชายฝั่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแห่งอาเซียน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา กลุ่มอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์-หมู่เกาะสิมิลัน และอ่าวพังงา

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเลและแนวทางการฟื้นฟูชายฝั่ง *

ปรีทัศน์ เจริญสิทธิ์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ

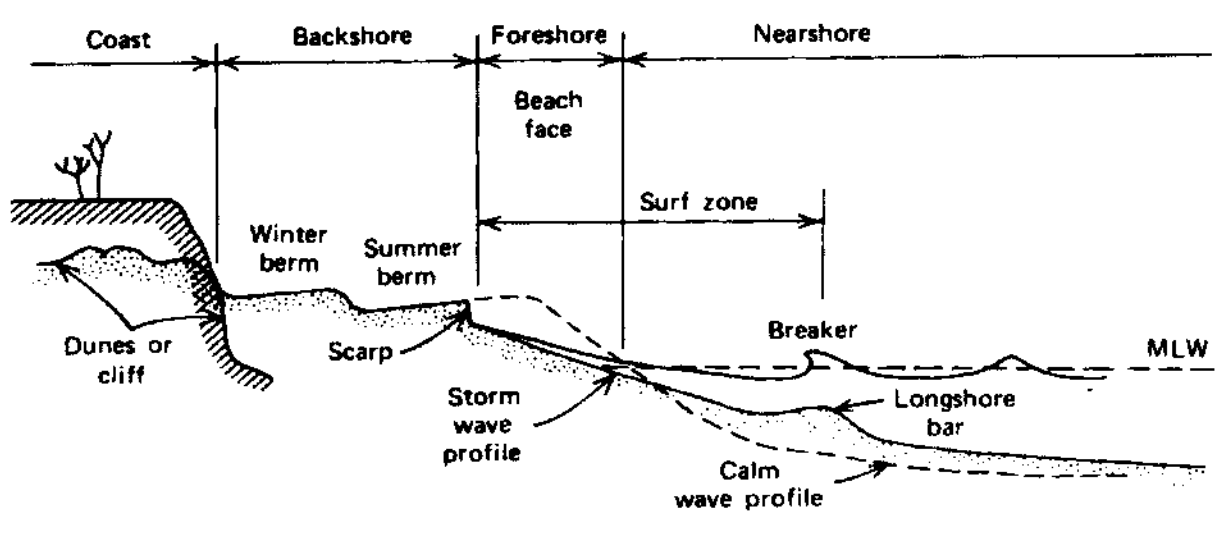
สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ ๒๓ จังหวัดทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน มีความยาวตามแนวขอบแผ่นดินประมาณ ๓,๒๐๐ กิโลเมตร เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระบบนิเวศที่สำคัญตลอดจนเป็นแนวปราการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งตามธรรมชาติที่ดีที่สุดพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยส่วนใหญ่จัดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ มีความหลากหลายของลักษณะภูมิประเทศ จึงมีทั้งความสวยงามและเป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้น จึงปรากฏการตั้งถิ่นฐานชุมชนเป็นจำนวนมากในเขตชายฝั่งทะเลตั้งแต่ในอดีต และมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่หลากหลาย (Multi Purposed)

รูปทรงสัณฐานของชายฝั่ง

พื้นที่ชายฝั่งจัดเป็นบริเวณเขตน้ำตื้น ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลจากอิทธิพลของคลื่นและลมที่กระทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชายฝั่งอยู่ใน “สภาวะสมดุลพลวัต (Dynamic Equilibrium)” ซึ่งหมายถึงสมดุลบนความเปลี่ยนแปลง

โดยทั่วไปแล้วรูปร่างของชายหาดจะประกอบด้วย ๓ ส่วน ส่วนแรกเรียกว่า หลังหาด (backshore) ซึ่งมีลักษณะเป็นสันทราย (berm) ซึ่งไม่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคลื่น ส่วนที่สองเรียกว่า หน้าหาด (foreshore) หรือชายหาด (beach) ซึ่งเป็นบริเวณที่คลื่นโกลขึ้นมาถึง และส่วนที่สามเป็นพื้นที่ทะเลบริเวณชายฝั่ง (nearshore) ที่อาจมีสันดอนใต้น้ำ (sand bar) ซึ่งเป็นจุดที่คลื่นแตกอยู่หนึ่งหรือสองแห่งวางตัวขนานไปกับแนวชายฝั่ง ตามรูป

* ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง [ข้อมูลออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

http://km.dmcr.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=116:2009-05-20-07-28-49&catid=96:2009-02-16-08-38-41 [๑๘ มกราคม ๒๕๕๖].

ระหว่างที่คลื่นลมปกติสันดอนทรายในทะเลจะถูกพัดเข้าหาฝั่งอย่างช้าๆ และก่อตัวเป็นชายหาดและกลายเป็นสันทราย ช่วงนี้หน้าหาดจะมีพื้นที่กว้างและมีความลาดชันมากขึ้น และเมื่อเข้าสู่ช่วงมรสุมที่มีคลื่นและพายุเกิดขึ้น ทรายก็จะถูกพัดพาออกจากชายหาดลงสู่ทะเล และสันทรายจะถูกกัดเซาะออกเป็นแนวตั้ง (scarp) ทำให้พื้นที่หน้าหาดมีน้อยลง ถ้าช่วงเวลาที่พายุและคลื่นกระทำต่อชายฝั่งนานเพียงพอ ชายหาดจะถูกกัดเซาะลึกจนถึงสันทรายรูปทรงและระยะห่างของสันดอนทรายในทะเล เป็นสิ่งบ่งบอกโดยตรงต่อการกระทำของคลื่น เมื่อเกิดคลื่นขนาดใหญ่ สันดอน (จุดที่คลื่นแตกตัว) จะเคลื่อนห่างออกจากฝั่งมากขึ้นและมีขนาดใหญ่ ขณะที่ในสภาวะคลื่นลมปกติสันดอนทรายในทะเลอาจมีลักษณะคล้ายเกลียว (stranded) มีขนาดเล็กและเกิดขึ้นใกล้แนวชายฝั่ง แต่ถ้าคลื่นมีขนาดเล็กมากก็จะไม่มีสันดอนเกิดขึ้น และมักไม่ค่อยพบสันดอนในบริเวณที่ความสูงของน้ำขึ้นน้ำลงมีค่ามาก ตามปกติแล้วสันดอนทรายจะวางตัวขนานกับชายฝั่งเป็นแนวยาว ดังนั้น การเข้าใจถึงลักษณะรูปทรงสันดอนทรายที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลนี้ จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

นอกจากนี้แล้ว กระแสน้ำชายฝั่ง นับเป็นอิทธิพลหลักอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยที่มีแนวชายฝั่งตรงยาว เนื่องจากกระแสน้ำชายฝั่งนี้จะมีผลทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายตามแนวชายฝั่งด้วย โดยสุทธิแล้วจะพบการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายไปทางทิศเหนือ (Net Transport) ดังจะเห็นได้จากจะงอยสันทราย (Sandy Hook) ต่างๆ เช่น แหลมตะลุมพุก และแหลมผักเบี้ยตลอดจนจะงอยสันทรายตามปากแม่น้ำเป็นหลักฐาน

แต่ทิศทางของกระแสน้ำชายฝั่งมีการแปรเปลี่ยนไปได้ตามฤดูกาล โดยมีอิทธิพลหลักจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ดังนั้น จึงมีผลต่อการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายชายฝั่งกลับไปมาด้วย จึงทำให้มีอัตราการเคลื่อนที่ของตะกอนในแต่ละช่วงมรสุม (Gross Transport) แตกต่างกันไป ดังนั้น ฤดูกาลใดที่มีตะกอนทรายถูกพัดพาออกจากพื้นที่จำนวนมากและถูกพัดพากลับมาสะสมในปริมาณที่ต่ำกว่า ก็จะทำให้พื้นที่นั้นเกิดการกัดเซาะชายฝั่ง ในทางกลับกัน หากมีการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายกลับมาสะสมในปริมาณที่มากกว่า ก็จะทำให้เกิดการงอกของพื้นที่ชายฝั่ง แต่ในกรณีที่มีการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายมีความสมดุลกัน ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงชายฝั่ง หรือ ชายฝั่งคงสภาพ

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเล

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเลโดยส่วนใหญ่ที่พบมีผลต่อเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ ทั้งจากการพัฒนาและบุกรุกจับจองพื้นที่ชายฝั่ง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ อย่างไม่เข้าใจในกระบวนการของชายฝั่ง ทั้งลักษณะรูปทรงสันดอนทราย ชายฝั่ง กระแสน้ำชายฝั่ง และการเคลื่อนตัวของตะกอนทรายชายฝั่ง กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินของมนุษย์ ส่วนมากเป็นการพัฒนาพื้นที่ตามแนวชายฝั่งที่ไม่เหมาะสม เช่น การปรับถมพื้นที่ชายฝั่ง การพัฒนาเมือง การบุกรุกป่าชายเลน ป่าชายหาด สันทราย เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การทำบ่อปลา บ่อกุ้ง การสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ ระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนการก่อสร้างโครงสร้างชายฝั่ง ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อการกีดขวางกระแสน้ำ ทำให้ชายฝั่งทะเลเกิดการเปลี่ยนแปลงและพยายามปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุลใหม่ตลอดเวลา มีผลให้ทรายหรือตะกอนชายฝั่งลดปริมาณลงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสมดุลพลวัต เกิดการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งที่ไม่พึงประสงค์ และต้องสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งทะเลเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญของการกัดเซาะชายฝั่งทะเล โดยมีอิทธิพลของมรสุมที่ช่วยเสริมให้การกัดเซาะชายฝั่งมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

นอกจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งอย่างไม่มีระบบแล้ว ผลจากการพัฒนาเมืองยังส่งผลกระทบต่อชายฝั่งทะเลอย่างที่เราคาดไม่ถึง เช่น การนำทรายออกจากแนวชายฝั่ง โดยการขุดสันทรายชายหาด ไปใช้เพื่อการอุตสาหกรรม และการก่อสร้าง พบในเขตชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่างและชายฝั่งตะวันออก การขุดลอกดินที่สะสม

ในบ่อกึ่งบ่อปลาตามแนวชายฝั่ง ออกไปทุกๆ ๒-๓ ปี เพื่อนำไปใช้เป็นดินปรับถมพื้นที่จัดสรร พบมากในเขตชายฝั่งอ่าวไทยตอนบน ตั้งแต่สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ การขุดทรายและดินออกจากพื้นที่ชายฝั่งนี้ เป็นการตัดวงจรของตะกอนทรายและดินที่เคลื่อนตัวไปมาทดแทนกันของแนวชายฝั่งให้ขาดหายไปจากระบบปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งการขุดลอกคลอง สันดอนปากแม่น้ำ การทำเหมืองทรายแม่น้ำ ตลอดจนปริมาณตะกอนที่ถูกกักตามเขื่อนและฝายที่ต้นน้ำของแม่น้ำสายหลัก

นอกจากนี้การสูบน้ำบาดาล ซึ่งเป็นสาเหตุที่เราทราบกันดีว่าเป็นสาเหตุให้เกิดแผ่นดินทรุดตัว โดยเฉพาะในเขตอ่าวไทยตอนใน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนชั้นตะกอนเลนทะเล (Marine Clay) ที่หนามากกว่า ๒๐ เมตร ซึ่งปัจจัยตามที่กล่าวมานี้ ล้วนแล้วแต่ทำให้การกัดเซาะชายฝั่งมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล จึงนับเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนสำหรับทุกจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวชายฝั่ง การสูญหายไปของพื้นที่ชายฝั่ง ที่นับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น โดยปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ริมชายฝั่งทะเลเป็นจำนวนมาก

มาตรการฟื้นฟูแนวชายฝั่ง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล นอกจากทำให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินที่ดิน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งปลูกสร้างแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง ได้แก่ ชายหาดเนินทราย ป่าชายเลน และป่าชายหาด รวมทั้งทัศนียภาพที่สวยงาม ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สำคัญ ดังนั้น จึงเป็นภารกิจที่จำเป็นและเร่งด่วนในการศึกษา ฟื้นฟู และรักษาแนวชายฝั่งทะเลให้กลับเข้าสู่ภาวะสมดุลใหม่ /ที่มีผลกระทบในระดับที่สามารถควบคุมได้ และเป็นที่ยอมรับกันได้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหাজำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยไม่คำนึงว่าเป็นปัญหาของหน่วยงานใด ในส่วนกลาง หรือท้องถิ่น

ในขั้นต้นสามารถสรุปมาตรการป้องกันและแก้ไขการกัดเซาะชายฝั่ง ได้ดังนี้

๑. เสถียรภาพชายฝั่งทะเลปกติจะอยู่ภายใต้กระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในสภาวะสมดุลแบบพลวัต (Dynamic Equilibrium) หากมีการรบกวนเกิดขึ้น กระบวนการชายฝั่งจะมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อหาสมดุลใหม่อย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยจะเห็นได้ในรูปของการกัดเซาะชายฝั่ง ดังนั้น การก่อสร้างโครงสร้างชายฝั่งใดๆ เท่ากับเป็นการรบกวนสมดุลดังกล่าว จำเป็นต้องมีการสำรวจและศึกษาพิจารณาให้รอบคอบก่อนดำเนินการ

๒. เร่งเพิ่มเสถียรภาพให้แก่ชายฝั่ง โดยระงับโครงการก่อสร้างชายฝั่งที่ยังไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบและควรให้ความสำคัญในการฟื้นฟูชายฝั่ง โดยการกำหนดพื้นที่ Setback เพื่อเสริมความมั่นคงของพื้นที่ชายฝั่ง การปลูกต้นไม้ป่าชายหาดหรือบางพื้นที่ปลูกป่าชายเลน เพื่อช่วยยึดทรายหรือดิน ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

๓. ประเมินโครงการก่อสร้างโครงสร้างชายฝั่งเขื่อนริมทะเลต่างๆ อย่างน้อยจังหวัดละ ๑ โครงการ เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาแก่ประชาชนที่กำลังประสบปัญหา ทั้งด้านที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ

๔. การก่อสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นปากแม่น้ำ (Jetty) จะต้องเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนทั้งสองฝั่งคลอง/แม่น้ำ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่และปากคลอง/แม่น้ำจะเป็นเขตพรมแดนแบ่งเขตการปกครองหรือชุมชนพอดี ดังนั้น เมื่อมีการก่อสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่นปากแม่น้ำ (Jetty) จะส่งผลทำให้ชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองด้านต้นน้ำ ได้ประโยชน์จากพื้นที่ที่เพิ่มสูงขึ้นจากปริมาณทรายที่กักไว้ ส่วนชุมชนที่อยู่ในเขต

การปกครองบริเวณพื้นที่ปลายน้ำ เกิดการเสียประโยชน์จากการสูญเสียพื้นที่ รวมทั้งต้องสูญเสียงบประมาณ ในการป้องกันรักษาแนวชายฝั่งจากการกัดเซาะ เกิดปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ ชุมชนทั้งสองฝั่งคลอง/แม่น้ำ จะต้องมาพิจารณาผลได้ผลเสียร่วมกันในการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนกัน ททรายและคลื่นปากแม่น้ำ โดยศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในพื้นที่ก่อสร้างและพื้นที่ข้างเคียง หากมีการ ก่อสร้างเกิดขึ้นจะต้องติดตามและประเมินผลหลังการก่อสร้างอย่างต่อเนื่อง

๕. ผลกระทบจากเขื่อนกันทรายและคลื่นปากคลอง/แม่น้ำ (Jetty) ที่สร้างไว้แล้ว ซึ่งจะมีการกักทราย ไว้เป็นจำนวนมาก ควรพิจารณาการถ่ายเททรายจากด้านต้นน้ำไปสู่ด้านที่มีการกัดเซาะ เพื่อเป็นการทดแทน ทรายที่ขาดหายไป

๖. พิจารณาโครงสร้างชายฝั่งบางแห่งที่ไม่มีความจำเป็นหรือไม่มีการใช้ประโยชน์ ให้ดำเนินการรื้อ ถอนออก เพื่อให้กระแสน้ำและตะกอนชายฝั่งสามารถเคลื่อนที่ได้ตามปกติ และชายฝั่งสามารถปรับตัวเข้าสู่ สมดุลตามธรรมชาติ ทั้งนี้ การพิจารณาเพื่อรื้อถอน จำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงผลกระทบด้วยเช่นกัน เนื่องจากโครงสร้างชายฝั่งบางแห่งถูกสร้างมานาน มีการกักทรายไว้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากสามารถรื้อถอน ได้จะต้องรื้อถอนแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ชายฝั่งสามารถปรับตัวได้

๗. การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้เน้นโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการเพิ่มเสถียรภาพให้ชายฝั่ง ดังนี้

๗.๑ **หาดทราย** ด้วยการเพิ่มตะกอนทรายในบริเวณที่มีปัญหา วิธีการนี้ลงทุนน้อยกว่าการสร้าง โครงสร้างชายฝั่งแบบถาวร แต่ข้อควรพิจารณา คือ ต้องมีแหล่งให้ทรายอย่างเพียงพอ การเพิ่มทรายอาจ จำแนกออกได้ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การเติมทรายชายหาด การสร้างหาดทราย (Beach Nourishment) หรือการสร้างเนินทราย (Dune Restoration) เปลี่ยนแบบธรรมชาติ โดยนำทรายจากแหล่งอื่น แต่ต้องคัดเลือกขนาดทรายให้มีขนาด ใกล้เคียงกับทรายชายฝั่ง เพื่อไม่ให้เกิดการกัดเซาะทรายของคลื่น ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่ง และระบบนิเวศน์

(๒) การถ่ายเททราย (Sand Bypassing) จากที่มีการกักเก็บไว้ตามโครงสร้างชายฝั่งในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น รอดักทราย (Groin) และเขื่อนกันทรายและคลื่นปากแม่น้ำ (Jetty) ข้อดีของการเติมทรายคือ ไม่เกิดผล กระทบหรือเป็นอันตรายใดๆ กับชายหาด แต่จะต้องเติมทรายอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้การเติมทรายยังเป็น การเพิ่มทรายลงในระบบที่ขาดอยู่ และในบางพื้นที่ยังสามารถพัฒนาชายหาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกด้วย

๗.๒ **หาดเลน** ต้องเน้นโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ อ่อนไหวมาก และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมากที่สุด ข้อควรพิจารณาดังนี้

(๑) การชะลอคลื่นและดักตะกอนไม่ให้เคลื่อนตัวออกจากพื้นที่ให้ได้มากที่สุด วิธีนี้ใช้งบประมาณ น้อยกว่าการใช้โครงสร้างขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบมากทั้งต่อการทรุดตัวของโครงสร้างเองและผลกระทบต่อ ระบบนิเวศน์ชายฝั่ง จากนั้นให้เร่งสร้างเสถียรภาพให้ชายฝั่งโดยการขยายพื้นที่ป่าชายเลน

(๒) การเพิ่มตะกอนในบริเวณที่มีปัญหา วิธีการนี้ลงทุนน้อย แต่ข้อควรพิจารณาคือ การฟุ้งกระจาย ของตะกอน ผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ และคุณภาพน้ำชายฝั่ง

(๓) ห้ามขุดดินชายฝั่งออกจากพื้นที่ชายฝั่งทะเล เพราะเป็นตัวเร่งให้เกิดการกัดเซาะเนื่องจากชายฝั่ง ต้องสูญเสียตะกอนต้นทุนออกจากระบบตลอดเวลาที่มีการขุดลอกดินไป รวมทั้งการขุดลอกร่องน้ำและสันดอน ปากแม่น้ำด้วย เนื่องจากสภาพปัจจุบันพื้นที่ชายฝั่งขาดตะกอนจากแผ่นดินมาทดแทน ซึ่งเป็นผลมาจากการ สร้างเขื่อนทางตอนบนของแม่น้ำกักตะกอนไว้

(๔) สนับสนุนให้มีการปลูกป่าชายเลน สำหรับพื้นที่ซึ่งถูกทิ้งร้างจากการทำนาเกลือ ควรได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขตามธรรมชาติ เช่น การปรับระดับของคันบ่อให้ต่ำลงให้น้ำทะเลท่วมถึง เพื่อให้มีการสะสม

ตะกอนเกิดขึ้น ส่วนการทำนากุ้งในอนาคตควรอยู่ห่างจากแนวชายทะเลอย่างน้อย ๓๐๐ เมตร และอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมเท่านั้น ไม่ควรให้ทำนากุ้งในพื้นที่ป่าชายเลนสมบูรณ์ และพื้นที่หาดทราย

๘. การป้องกันการกัดเซาะในพื้นที่ที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์ พื้นที่กร้างหรือไม่จำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน หากจะดำเนินการใดๆ ให้นำผลวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจมาใช้ในการพิจารณามาตรการป้องกันแก้ไข การกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งบางกรณีสามารถอพยพ โยกย้าย หรือบริหารจัดการโดยปล่อยให้มีการกัดเซาะชายฝั่งในบริเวณที่ยอมรับได้ เพื่อเป็นจุดหยุดผลกระทบที่จะมีต่อเนื่องต่อไป

๙. การจัดการชายฝั่ง (Coastal Zone Management) เป็นแนวทางแก้ไขในรูปแบบของการบริหารจัดการ ซึ่งอาจต้องใช้กฎหมาย หรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการชายฝั่งและทรัพยากรชายฝั่งทั้งระบบอย่างยั่งยืน

๑๐. จัดอบรมให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของชายหาด และการระวังป้องกันรักษาให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับท้องถิ่นและส่วนกลางโดยเร่งด่วน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและตระหนักถึงความสำคัญของชายฝั่ง ลดความขัดแย้งในการใช้พื้นที่ สามารถพัฒนาพื้นที่ได้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อม โดยในภาพรวมทั้งหมด ควรกำหนดเป็นแผนหรือนโยบายที่สัมพันธ์กับแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเล

๑๑. จัดทำโซนนิ่ง (Zoning) ชายฝั่งตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ของแต่ละพื้นที่ โดยการกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ให้เด่นชัด ทั้งพื้นที่ที่จะใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอุตสาหกรรม การประมง แหล่งอนุรักษ์ และชุมชนชายฝั่งเดิมการใช้พื้นที่แต่ละแห่งควรมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเช่น บริเวณแนวสันทรายชายฝั่งไม่ควรให้มีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ ควรให้มีได้เฉพาะชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยมานาน และจำกัดการขยายพื้นที่ ทั้งนี้ให้เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๑๒. ออกระเบียบและมาตรการห้ามมิให้มีการนำทรายและดินออกจากชายฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นการขุดลอกร่องน้ำ การขุดลอกพื้นที่ หรือการก่อสร้างชายฝั่ง เพื่อรักษาสมดุลปริมาณทรายหรือตะกอนดินให้เหมาะสมตามลักษณะสมุทรศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น

๑๓. ส่งเสริมมาตรการระยะยาว เช่น การระบายทรายที่ถูกกักเก็บไว้ตามอ่างเก็บน้ำ เขื่อนและฝายลงสู่ชายฝั่ง และควบคุมการทำเหมืองทรายตามแม่น้ำเพื่อให้ตะกอนสามารถลงไปหล่อเลี้ยงบริเวณชายฝั่งได้ตามปริมาณที่เหมาะสม

๑๔. หน่วยงานและองค์กรท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. กลุ่มองค์กรดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และชุมชนชายฝั่งหลายแห่งที่เข้มแข็ง สามารถที่จะดูแลรับผิดชอบการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบได้ โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งสนับสนุนข้อมูลและแผนปฏิบัติในพื้นที่ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สนับสนุนข้อมูลแบบบูรณาการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ต่อไป

๑๕. โครงการก่อสร้างบริเวณพื้นที่ชายฝั่งที่จะมีขึ้นในอนาคต จะต้องเปิดเผยข้อมูลและแสดงแผนผังของโครงการฯ พร้อมผลการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อสาธารณชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและลดความขัดแย้งกับท้องถิ่นในอนาคต

๑๖. สภาพการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเล ควรจะเป็นที่รับรู้ของผู้มีอำนาจตัดสินใจและประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในอนาคตที่ส่วนใหญ่ยังคงคิดว่าปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งเป็นเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่เกิดขึ้นตามกระบวนการธรรมชาติมากกว่าที่จะเป็นพิบัติภัยธรรมชาติที่เกิดจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง และสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ชุมชนชายฝั่ง และผลประโยชน์ของประเทศโดยรวม

๑๗. มาตรการสำคัญประการสุดท้าย ขอให้ตระหนักไว้ว่าชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่ตัวกลางระหว่างพื้นที่บกและพื้นที่ทะเลที่ธรรมชาติได้สร้างขึ้น เพื่อเป็นตัวกลางให้ระบบนิเวศที่มีความแตกต่างทั้งสองนี้มาอยู่ร่วมกันได้ ชายฝั่งทะเลจึงมีความอ่อนไหวสามารถเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาตามกระบวนการชายฝั่งแบบพลวัตรได้

อยู่เสมอ ดังนั้นชายฝั่งทะเลจึงมีความอ่อนไหวมากที่สุด และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาที่มีการรบกวนความสมดุลของชายฝั่ง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็เห็นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น กิจกรรมใดที่จะส่งผลกระทบต่อสมดุลของพื้นที่ชายฝั่ง ก็ควรหลีกเลี่ยง และพึงสำนึกว่า มนุษย์ไม่มีวันที่จะชนะธรรมชาติได้ตลอด บางครั้งจำเป็นต้องยอมปล่อยให้ธรรมชาติจัดการตัวเองกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้าง การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

โดย คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน
ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และน้ำ

๑. ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ทะเลไทยมีพื้นที่ ๓๕๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ชายฝั่งทะเลมีความยาว ๒,๘๑๕ กิโลเมตร ที่ดินชายฝั่งเนื้อที่ ๒๐.๕๔ ล้านไร่ ใน ๘๐๗ ตำบล ๑๓๖ อำเภอ ๒๔ จังหวัด ด้านอ่าวไทย ๑,๗๘๕ กม. ด้านทะเลอันดามัน ๗๕๐ กม. ทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่มีพื้นที่ผิวน้ำ ๙๘๘.๓๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๖๑๘,๓๑๙ ไร่

ด้วยสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในเขตร้อน จึงมีความสมบูรณ์ และความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์น้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ ท้องทะเลไทยมีปลามากกว่า ๒,๐๐๐ ชนิด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของทั่วโลก หอย ๒,๐๐๐ ชนิด สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังอื่นๆ รวมกัน ๑๑,๙๐๐ ชนิด ในทะเลสาบสงขลามีปลามากกว่า ๗๐๐ ชนิด ปูและกุ้ง ๒๐ ชนิด พันธุ์ไม้น้ำสาหร่ายประมาณ ๕๗ ชนิด

ทรัพยากรและระบบนิเวศที่สำคัญประกอบด้วย ป่าชายหาด ป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล ระบบนิเวศมวน้ำทะเลและมวน้ำกร่อยซึ่งอุดมไปด้วยลูกสัตว์น้ำวัยอ่อน และแพลงตอน แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และสารออกฤทธิ์ทางยา

ป่าชายเลนซึ่งมีสภาพป่ามีเนื้อที่ ๑.๕๒๕ ล้านไร่ พื้นที่ป่าชายเลนซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี แต่มีการใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่อุตสาหกรรมรวม ๒.๓ ล้านไร่ หญ้าทะเล ๖๕,๐๐๐ ไร่ ปะการัง ๙๖,๐๐๐ ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำขนาดเล็ก และเป็นระบบห่วงโซ่อาหารที่สำคัญ

ประชากรกว่า ๑๓ ล้านคน ใน ๒๔ จังหวัดชายฝั่งทะเล มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่พึ่งพาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งและทะเลโดยตรง ในด้านเป็นที่อยู่อาศัย อาหารและรายได้จากการประมง เศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้ทะเลเป็นแหล่งขุดเจาะก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน และการขนส่งกว่าร้อยละ ๙๐ ของประเทศ

พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกใช้เพื่อเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมหนัก รวมทั้งการถมทะเลเพื่อขยายพื้นที่อุตสาหกรรม และการก่อสร้างท่าเรือขนส่งสินค้า โดยรัฐบาลมีแผนงานที่จะใช้พื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมหนักและโรงไฟฟ้าในหลายพื้นที่ ทั้งในจังหวัดสตูล สงขลา นครศรีธรรมราช ปัตตานี สุราษฎร์ธานี ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งการขยายพื้นที่อุตสาหกรรมในระยอง

๒. สถานการณ์และปัญหาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๒.๑ ทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น

ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลไทยอยู่ในสถานะเสื่อมโทรมเนื่องจากการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์จนเกินกำลังผลิตของทะเลด้วยเครื่องมือการประมงที่มุ่งกวาดจับสัตว์น้ำทุกชนิด และส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ ปี ๒๕๐๙ อ่าวไทยสามารถจับสัตว์น้ำด้วยอวนลากได้ ๑๓๑.๗๗

ที่มา : “การปฏิรูปโครงสร้างการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง”. สมัชชาปฏิรูปแห่งชาติครั้งที่ ๑ ระเบียบวาระที่ ๒ (๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) [ข้อมูลออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://webplan.drr.go.th/> [๑๗ มกราคม ๒๕๕๖]

กิโลกรัมต่อชั่วโมงลงแรงประมง ลดลงเหลือ ๒๒.๗๕ กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี ๒๕๕๒ ด้านฝั่งทะเลอันดามัน อัตราการจับสัตว์น้ำต่อการลงแรงประมงในปี ๒๕๕๐ จับสัตว์น้ำได้ ๔๕.๗๑ กิโลกรัมต่อชั่วโมง ลดลงเหลือ ๔๔.๑๗ กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี ๒๕๕๒ โดยที่สัตว์น้ำมีแนวโน้มลดลงมากขึ้นเนื่องจากไม่มีนโยบาย และมาตรการที่เพียงพอในการจำกัดการทำประมง

การลดลงของสัตว์น้ำในทะเล ที่ถูกกวาดจับโดยกองเรือประมงขนาดใหญ่ที่เคลื่อนย้ายไปทำการประมงทั่วทั้งทะเลไทย ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และความยากจนของชุมชนชายฝั่ง ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม สัตว์น้ำร้อยละ ๙๑ จับโดยเรือประมงพาณิชย์ซึ่งมีจำนวนร้อยละ ๑๒ ของชาวประมงทั้งหมด ขณะที่สัตว์น้ำร้อยละ ๙ จับโดยชาวประมงพื้นบ้านซึ่งอยู่ใน ๓,๗๙๗ หมู่บ้าน ประมาณ ๖๐,๐๐๐ ครัวเรือน

การประมงทะเลของไทยกำลังจับปลาที่มีขนาดเล็กลงทุกที ระดับชั้นอาหารของผลผลิตทางการประมงลดลงเรื่อยๆ องค์ประกอบชนิดของสัตว์น้ำในผลผลิตทางการประมงเปลี่ยนจากปลาที่มีอายุยืน อยู่ในระดับชั้นอาหารสูง กินปลาอื่นเป็นอาหารมาเป็นปลาที่มีอายุสั้น อยู่ในระดับต่ำของชั้นอาหาร เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง และปลาที่กินแพลงตอนเป็นอาหาร การลดระดับของผลผลิตทางการประมงในชั้นอาหารจะเริ่มจากผลจับทางการประมงจะเพิ่มขึ้น จากนั้นจะเข้าสู่ช่วงการคงที่ของผลจับ และลดลงในที่สุด ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรในรูปแบบที่ไม่ยั่งยืน และจะส่งผลต่ออาชีพของชาวประมง ต่อเนื่องไปสู่ปัญหาการจ้างงาน ปัญหาสังคม และปัญหาเศรษฐกิจในอนาคต

ด้านการเพาะเลี้ยงชายฝั่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรายงานว่า มีการใช้พื้นที่ป่าชายเลน ๔๖๖,๔๙๗ ไร่ เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยเฉพาะกุ้ง คุณภาพน้ำชายฝั่งและสิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดอย่างหนาแน่นอาจก่อให้เกิดมลภาวะต่อทะเลทั้งจากสารอินทรีย์ที่ใช้เป็นอาหารสัตว์น้ำ และสารเคมีที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง

การเพาะเลี้ยงกุ้งและปลาชายฝั่ง ไม่ใช่ทางออกที่จะช่วยลดแรงกดดันจากปัญหาการทำประมงจับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์ทะเลเสื่อมโทรม เพราะการเลี้ยงกุ้งและปลาที่มีราคาแพงเพื่อให้ได้กำไรจากการเลี้ยง กลับต้องการอาหาร คือปลาป่นที่มีราคาถูก ซึ่งได้จากการจับเป็นจำนวนมากโดยเรือประมงขนาดใหญ่ จากปลา ๑๐ เมตริกตัน ที่ใช้เลี้ยงประชาชนระดับทั่วไปได้ แต่กลับเอาไปเลี้ยงกุ้งได้เพียง ๑ เมตริกตัน และมีเพียงคนรวยเท่านั้นที่พอมีกำลังทรัพย์ซื้อบริโภคได้

๒.๒ สถานภาพและภาวะคุกคาม ป่าชายเลน ปะการัง และหญ้าทะเล

ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนที่มีสภาพป่า มีพื้นที่ ๑.๔๗ ล้านไร่ และคงสภาพที่ระดับนี้เนื่องจากการดูแลรักษาและความร่วมมือระหว่างชุมชนกับส่วนราชการแต่มีบางส่วนมีความเสี่ยงที่จะถูกทำลายเนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งและการท่องเที่ยว

พื้นที่แนวปะการังในประเทศไทยมีทั้งสิ้น ๙๖,๐๐๐ ไร่ ปัจจัยคุกคามมาทั้งจากการทำการท่องเที่ยว และการประมงที่ไม่รับผิดชอบ กิจกรรมชายฝั่งที่ทำให้เกิดตะกอนดินทับถมแนวปะการัง ควบคู่กับความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติอื่นทำให้เกิดปะการังฟอกขาว หรือการระบาดของดาวหนาม เป็นต้น

พื้นที่ที่เป็นแหล่งหญ้าทะเลในประเทศไทยมีทั้งหมด ๖๕,๐๐๐ ไร่ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแหล่งหญ้าทะเล ได้แก่ ตะกอนจากการก่อสร้างชายฝั่ง การตัดไม้ทำลายป่า และเกษตรกรรม การทิ้งน้ำเสียลงสู่ชายฝั่ง การทำการประมงโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายในพื้นที่หญ้าทะเล เช่น อวนรุน อวนลาก เป็นต้น

๒.๓. การกัดเซาะชายฝั่ง สูญเสียที่ดินปีละ ๒ ตารางกิโลเมตรต่อปี และมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีสาเหตุสำคัญมาจากกิจกรรมของคน และจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหากระดับน้ำสูงขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก โดยทั่วไปการกัดเซาะชายฝั่งที่มีสาเหตุจากธรรมชาติจะก่อให้เกิดความเสียหายชั่วคราว จากนั้นธรรมชาติจะปรับตัวสร้างสมดุลชายฝั่งใหม่

ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างระบบนิเวศบกและทะเลประกอบด้วยทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่สำคัญ อาทิ ป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล ชายหาดทั้งหาดทรายและหาดโคลน ตะกอนแม่น้ำ ลักษณะกายภาพของระบบนิเวศช่วยลดพลังงานคลื่นและรักษาสภาพชายฝั่งทะเลรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ การทำลายกำแพงธรรมชาติที่ช่วยสลายพลังงานคลื่นลม การตัดทรายแม่น้ำและการสร้างเขื่อนในแม่น้ำ รวมทั้งการขุดลอกร่องน้ำ มีผลให้มวลตะกอนเปลี่ยนแปลง มีปริมาณลดลงไม่เพียงพอต่อการสร้างสมดุลชายหาด ส่งผลให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งต่อเนื่องไปสู่ปัญหาการท่องเที่ยว ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย และการทำลายแหล่งการประมงของชุมชนชายฝั่งทะเล

อัตราการสูญเสียพื้นดินโดยรวมจะอยู่ที่ ๒ ตารางกิโลเมตรต่อปี คิดเป็นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงถึง ๖,๐๐๐ ล้านบาท ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยเกิดการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในทุกจังหวัดชายทะเล โดยมีอัตราการกัดเซาะรุนแรงเฉลี่ยมากกว่า ๕ เมตรต่อปี ใน ๑๒ จังหวัด ระยะทางรวม ๑๘๐.๙ กิโลเมตร หรือร้อยละ ๑๐.๙ ของแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย การกัดเซาะระดับปานกลางอัตราเฉลี่ย ๑-๕ เมตรต่อปี ใน ๑๔ จังหวัด ระยะทางรวม ๓๐๕.๑ กิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ ๑๘.๔ ของแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ทั้งนี้ ชายฝั่งทะเลบริเวณอ่าวไทยตอนบนตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จนถึงปากแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวและมีการกัดเซาะชั้นรุนแรงมากที่สุด บางพื้นที่มีอัตราการกัดเซาะชายฝั่งมากกว่า ๒๕ เมตรต่อปี

ชายฝั่งทะเลอันดามัน การกัดเซาะระดับรุนแรงใน ๕ จังหวัด คือ ระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ระยะทางรวม ๒๓ กิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ ๒.๔ การกัดเซาะระดับปานกลางระยะทางรวม ๙๐.๕ กิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ ๙.๕ ของแนวชายฝั่งทะเลอันดามันโดยทั่วไปพบว่า การกัดเซาะชายฝั่งทะเลด้านอันดามันเกิดขึ้นในพื้นที่หาดทรายมากกว่าที่ราบน้ำขึ้นถึงต่อเนื่องกับป่าชายเลน

การป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งโดยสร้างโครงสร้างแข็งที่จะต้านกระแสคลื่นในทะเล เช่น กำแพงกันคลื่น รอดักตะกอน เชือกกันตะกอนร่องน้ำ เขื่อนหรือกองหินกันคลื่นนอกชายฝั่งมีผลในการลดความรุนแรงของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลบริเวณนั้นได้บ้าง แต่ก็ยังเป็นสาเหตุหลัก ในการรบกวนความต่อเนื่องของการเคลื่อนตัวของกระแสน้ำชายฝั่งทะเล ตะกอน ทราย และชักนำให้เกิดการกัดเซาะชายหาดแพร่ขยายตัวไปสู่พื้นที่ข้างเคียง ปัจจุบันมีการพัฒนาองค์ความรู้การแก้ไขปัญหาการกัดเซาะซึ่งมีข้อสรุปว่า การแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งควรใช้โครงสร้างอ่อนหรือโครงสร้างธรรมชาติ ที่ไม่ปะทะแรงคลื่นโดยตรง แต่ช่วยสลายกำลังคลื่น สร้างการสะสมตัวของดินตะกอน เช่น แนวไม้ไผ่ชะลอคลื่น และกักเก็บดินตะกอน พร้อมกับปลูกต้นแสมและลำพู เพื่อช่วยยึดเกาะตะกอนดินที่เกิดขึ้น ที่บ้านโคกขาม ตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

๒.๔ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวเกินศักยภาพรองรับของธรรมชาติ เช่น ที่เกาะเสม็ด พัทยา หรือที่เกาะช้าง หัวหิน ภูเก็ต พังงา กระบี่ กำลังนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้มีการท่องเที่ยวที่ไม่รับผิดชอบ จัดให้มีกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เช่น การเดินชมปะการังใต้น้ำ การเน้นปริมาณการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ เป็นต้น

ในพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมีปัญหาการออกเอกสารสิทธิในที่ดินทับซ้อนกับพื้นที่ป่า สันทรายชายหาด การบุกรุกพื้นที่โดยไม่มีสิทธิครอบครอง การกัดเซาะชายหาดสาธารณะเป็นพื้นที่ของโรงแรม ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งอ้างสิทธิในที่ดินทับซ้อนไปกับพื้นที่ป่า ชายเลนหรือป่าธรรมชาติของชุมชน หรือที่ตั้งชุมชนหรือถนนสาธารณะ เช่น กรณีบ้านกู่กู บ้านยามู บ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต บ้านย่าหมี อ.เกาะยาว จังหวัดพังงา นอกจากนี้การไม่มีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่

ก่อให้เกิดการก่อสร้างที่ทำลายสภาพธรรมชาติอันเป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น กรณีอ่าวพังงา โรงแรมหรือรีสอร์ทขนาดใหญ่ที่ติดชายฝั่งทะเล สร้างหรือมีแผนจะสร้างท่าเทียบเรือขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นของตนเอง นอกจากนี้จะส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์การท่องเที่ยวแล้วยังส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่ง การทำลายแหล่ง ภูเขาทะเล และการครอบครองพื้นที่ทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนท้องถิ่น

๒.๕ แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ อคติของการพัฒนาที่วางแผนจากส่วนกลาง ขาดการศึกษาทางเลือกการพัฒนา และละเมิดสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองของท้องถิ่น

พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ลงไปทั้งสองฝั่งทะเล ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พัฒนาระบบการขนส่งขนาดใหญ่ เช่น ท่าเรือน้ำลึก และที่ตั้งของอุตสาหกรรมหนักเนื่องจากสะดวกในการขนส่งวัตถุดิบและผลผลิตอุตสาหกรรม รัฐบาลปัจจุบันยังคงพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อนหน้านี้ เช่น การขยายพื้นที่ อุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง และแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้โดยมีแผนพัฒนาท่าเรือ การขุดเจาะน้ำมัน คลังน้ำมันและท่อส่งน้ำมัน อุตสาหกรรมหนัก โรงไฟฟ้า ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตั้งแต่ ประจวบคีรีขันธ์ ถึงปัตตานี และจังหวัดสตูลในฝั่งอันดามัน มากกว่า ๓๗ โครงการ อาทิเช่น โครงการสะพาน เศรษฐกิจสตูล-สงขลา ซึ่งประกอบด้วย ท่าเรือน้ำลึก นิคมอุตสาหกรรมอำเภอละงู จังหวัดสตูล และนิคม อุตสาหกรรมฝั่งทะเลสงขลา ท่อส่งน้ำมันและคลังเก็บน้ำมันสตูล-สงขลา โรงไฟฟ้าถ่านหิน อ.หัวไทร อ.ท่าศาลา นครศรีธรรมราช อ.ปะทิว อ.ละแม จังหวัดชุมพร อ.สะบ้าย้อย ต.สงขลา โรงไฟฟ้า และการขุดเจาะน้ำมัน จ.สุราษฎร์ธานี นิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และโรงถลุงเหล็ก อ.สิชล อุตสาหกรรมฮาลาล จังหวัดปัตตานี โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ซึ่งมีกำลังศึกษาเพื่อจัดตั้งในจังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

โครงการในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ เป็นการพัฒนากายใต้กรอบคิดที่ประสงค์จะเป็น ประเทศอุตสาหกรรม โดยไม่มีการศึกษาทางเลือกการพัฒนาอื่นๆที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ ภูมินิเวศน์วัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม และแสดงให้เห็นปัญหาการรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งเป็น ปัญหาโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม

๒.๖. โครงสร้างอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งผูกขาดและรวมศูนย์

การวางแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งที่ผ่านมาถูกกำหนดจากอำนาจส่วนกลาง โดยขาดการพิจารณา ทางเลือกการพัฒนาของพื้นที่ และไม่มีกระบวนการรับฟังหรือตระหนักในสิทธิกำหนดการพัฒนาตนเองของ ชุมชนท้องถิ่น การผูกขาดอำนาจการอนุญาต การออกเอกสารสิทธิที่ดิน ไว้ที่หน่วยราชการ โดยไม่มีระบบ ตรวจสอบตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้ส่วนราชการใช้อำนาจนั้นเอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีอำนาจหรือมีทุน นอกจากนี้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประมาณ ๑๕ หน่วยงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกว่า ๒๐ ฉบับ ขาดการทำงานร่วมแบบบูรณาการ

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ร่วมของส่วนราชการ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนที่ เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในหลายพื้นที่ที่สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง และการริเริ่มดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชน โดยใช้พื้นที่เป็นหลัก ทำให้ สามารถบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน เช่น การบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชน การควบคุม การป้องกันและปราบปรามเครื่องมือการประมงทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ การบริหารจัดการทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชน

ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูประบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๑. หลักการ ทะเลและทรัพยากรชายฝั่งเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ประชาชนมีสิทธิเข้าถึง และได้รับ ประโยชน์ บนหลักการความมั่นคงของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อ เสถียรภาพของระบบนิเวศทางทะเลและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างเท่าเทียมเป็นธรรม มุ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ แก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมทางสังคม

๒. ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สิทธิชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นกำหนดอนาคตตนเอง

ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจและระบบงบประมาณ โดยให้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคีที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนการอนุมัติ อนุญาต การก่อสร้างชายฝั่ง หรือการรับรองเอกสารสิทธิที่ดิน การจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้วยกระบวนการปรึกษาหารือที่แต่ละท้องถิ่นกำหนดขึ้นตามวิถีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

โดยที่สิทธิชุมชนในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน มีสภาพบังคับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ตามนัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๕๒ วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๒ ความว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ ให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสภาพบังคับได้ทันทีที่รัฐธรรมนูญประกาศให้มีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน

ดังนั้นรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยอาจออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยแนวทางและกระบวนการบังคับใช้สิทธิชุมชน การยกเลิกหรือลดอำนาจของรัฐที่ขัดและแย้งกับสิทธิชุมชน ตลอดจนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรับปรุงระบบงบประมาณ และให้ส่วนราชการมีบทบาทสนับสนุนชุมชน องค์กรชุมชน ให้เป็นองค์กรหลักในการวางแผน การกำหนดกติกา และปฏิบัติการให้มีการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและสมดุล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดทำผังชุมชนเพื่อจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การกำหนดพื้นที่สาธารณะ แนวลอยร่นจากชายฝั่ง ประเภทหรือขนาดของสิ่งก่อสร้างที่ห้ามหรืออนุญาตได้โดยไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง รวมทั้งตราข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือการประกาศเขตคุ้มครองระบบนิเวศน์ทางทะเล หรือการกำกับกิจการประมง การท่องเที่ยว ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

กระบวนการใช้สิทธิชุมชน และการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นไป ภายใต้ทิศทางและแผนการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผ่านกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง กระบวนการอนุมัติ อนุญาต หรือการออกเอกสารสิทธิที่ดิน ต้องเป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใสและเปิดให้มีการคัดค้าน การปรึกษาหารืออย่างทั่วถึงเพื่อแก้ไขปัญหาหรือหาข้อยุติร่วมกัน

๓. **คืนพื้นที่สาธารณะและป่าให้กับชุมชนและสังคมไทย** จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการตรวจสอบและสนับสนุนกระบวนการของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคี การพัฒนาในการทวงคืนพื้นที่สาธารณะ คืนท้องทะเลที่ถูกยึดเป็นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดใหญ่ คินถน สันทราย ชายหาด ป่าชายเลน ป่าบกชายฝั่ง สุสานและที่ดินอยู่อาศัยของชาวเลชน เผ่าแห่งอันดามัน ที่เอกชนร่วมกับรัฐดำเนินการยึดไปเป็นของเอกชนโดยมิชอบ ให้กลับเป็นที่สาธารณะ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาภายใต้การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนราชการและภาคี ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ คณะทำงานดังกล่าวควรมี กำหนดเวลาดำเนินการที่ชัดเจนใน ๑-๒ ปี

ในกรณีชนเผ่าทะเลชายฝั่งอันดามัน ซึ่งเรียกรวมว่า ชาวเล อันประกอบด้วย อูรักลาโว้ย มอแกน และมอแกน การคืนพื้นที่สาธารณะต้องคำนึงถึงวิถีวัฒนธรรมชนเผ่าอันประกอบด้วย ที่อยู่อาศัยพื้นที่ชายหาด ทะเล สุสาน ซึ่งเป็นพื้นที่ทางจารีตประเพณี

๔. **การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดทำพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมบนฐานพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมลภาวะทางทะเล และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบนฐานระบบนิเวศ**

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่วนใหญ่เกิดจากการก่อสร้างชายฝั่ง การขุดลอกร่องน้ำ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่งโดยขาดการวางแผนที่ดี ปัญหามลภาวะทางทะเลและความเสื่อม

โทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเกิดจากการไม่มีมาตรการหรือกติกาที่ดี หรือการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ในการควบคุมการทิ้งของเสียลงทะเลหรือแม่น้ำลำคลองที่เชื่อมต่อกับทะเล การทำการประมง และการท่องเที่ยวที่ไม่รับผิดชอบ ตลอดจนการรวมศูนย์ การแก้ไขปัญหาไว้ที่ส่วนราชการ

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องใช้พื้นที่เป็นฐานในการจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่ง การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การกำหนดกติกาการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การประกาศพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนงบประมาณโดยตรงไปยังองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีการพัฒนาที่เป็นองค์กรหลักในการอนุรักษ์ พื้นฟู และบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามแผนงานและข้อตกลงของแต่ละพื้นที่ โดยมีมาตรการเสริมสร้างความสามารถให้ท้องถิ่น ท้องที่ จังหวัด องค์กรชุมชน เพื่อให้มีความสามารถเพียงพอกับการจัดทำนโยบาย แผนงาน การปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผลหลังดำเนินงาน

๕. มาตรการเฉพาะหน้าเพื่อก้าวไปสู่การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๕.๑ ยกเลิกแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้และจัดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาโดยประชาชนเป็นหลัก แผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้มีธงนำที่จะเปลี่ยนพื้นที่ภาคใต้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมหนัก และปิโตรเคมี โรงไฟฟ้า ขณะที่วิถีวิวัฒนาการท้องถิ่นปัจจุบันเป็นวิถียุทธศาสตร์ เศรษฐกิจการท่องเที่ยว การศึกษาและอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมีผลต่อการเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมของภาคใต้

การวางแผนที่ผ่านมาขาดการศึกษาทางเลือกการพัฒนาในด้านอื่น ๆ รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นจึงควรยกเลิกแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ที่จัดทำไว้เดิม และเริ่มกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาใหม่ที่มีทางเลือกการพัฒนาที่หลากหลาย มีฐานอยู่บนวิถีวิวัฒนาการท้องถิ่นและศักยภาพจริงของพื้นที่ ตลอดจนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น

และเพื่อให้เกิดการบูรณาการในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบนฐานนิเวศพื้นที่ ต้องตราร่างพระราชบัญญัติการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ปรับปรุง พ.ร.บ. การประมง พ.ศ.๒๕๕๐ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดโครงสร้างอำนาจใหม่ ที่ประชาชนเป็นผู้กำหนดการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง และรับรองสิทธิชุมชน ตลอดจนปฏิรูปหน่วยงานราชการด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งมีความซ้ำซ้อนทั้งในด้านภารกิจและงบประมาณ โดยโอนย้ายส่วนงานด้านทะเล จากกรมประมง และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ให้มาอยู่ร่วมในกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง องค์กรเดียว

๕.๒. เร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ว่าด้วยแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ซึ่งประกอบด้วยการสร้าง ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย การผ่อนปรนให้ชาวเลสามารถทำการประมงด้วยเครื่องมือการประมงดั้งเดิมในพื้นที่อุทยานและเขตอนุรักษ์อื่นๆ การจัดทำพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวเล ตลอดจนการแก้ไขปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ เพื่อให้ชาวเลสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

สิทธิชุมชน กับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และการประมง

ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดย คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากร ซึ่งมีกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (นาย นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ) เป็นประธาน และสำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่วมกับสมาคมรักษ์ทะเลไทย องค์การออกแพม จีบี (OXFAM GB) ประเทศไทย มูลนิธิอันดามัน มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน และสมาคมสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทย จัดโครงการประสานความร่วมมือด้านเครือข่ายส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามยุทธศาสตร์สิทธิชุมชน เรื่อง “สิทธิชุมชน กับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และการประมง” ณ ห้องริชมอนด์แกรนด์บอลรูม โรงแรมริชมอนด์ จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการคุ้มครองสิทธิของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการวางแผนการพัฒนาในพื้นที่ หรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และให้มีการเสนอแผนหรือนโยบายที่ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้กำหนด ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสิทธิชุมชนของคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากร ได้ดำเนินการในประเด็นที่หลากหลาย มีการตรวจสอบรายประเด็น และมีการนำเสนอด้านกฎหมายและนโยบายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการรักษาสิทธิของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อ่อนไหว เช่น ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมทะเล หรือพื้นที่ซึ่งจะมีโครงการที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งนี้ องค์กรร่วมจัดงานพิจารณาเห็นว่า การเสนอ ร่างพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประชาชนชายทะเล และประมงพื้นบ้านโดยตรง จึงได้เชิญตัวแทนภาคประชาชนทั้งชุมชนชายฝั่ง ชาวประมง และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมหารือและจัดทำข้อเสนอเพื่อให้ชุมชนมีสิทธิในการบริหารจัดการพื้นที่ด้วย

สำหรับข้อหารือในการสัมมนา มีการวิจารณ์แนวคิด ที่มา และปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรที่ผ่านมา เช่น การประกาศเขตประมงชายฝั่ง การจับปลาในเขตชายฝั่งของเรือประมงพาณิชย์ การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณของภาครัฐในการกำกับดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและปัญหาจากเครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากรทางทะเล ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังและมีผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านตลอดมา นอกจากนี้ ยังมีการเสนอตัวอย่างชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่ง และการประมง เช่น จัดการประมงโดยชุมชน อ่าวบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การออกข้อบัญญัติตำบลบ่อหิน จ.ตรัง กรณีเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำเกาะหมาก และตัวอย่างความร่วมมือของชุมชนชายฝั่งอันดามัน เป็นต้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และการประมง

ที่มา : โครงการประสานความร่วมมือด้านเครือข่ายส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามยุทธศาสตร์สิทธิชุมชน. [ข้อมูลออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=475&parent_id=1&type=highlight [๑๗ มกราคม ๒๕๕๖].

ประเด็นสำคัญที่ได้มีการพิจารณาในการสัมมนาครั้งนี้ คือ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ซึ่งเคยมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต่อมามีการยกร่างและเสนอไปยังกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และมีการตัดทอนเนื้อหาในส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนออก และมีเนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติเหลือเพียง ๒๕ มาตรา จนกระทั่งมีการเสนอร่างอีกครั้ง โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จำนวน ๕๒ มาตรา แต่ปัจจุบันภาคประชาชนได้เสนอร่างที่จะนำเสนอต่อกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และอยู่ระหว่างการล่ำรายชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย โดยมีเนื้อหาของภาคประชาชน ๓๓ มาตรา

และร่างพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ซึ่งในเวทีสัมมนามีความเห็นที่ร่างฉบับดังกล่าวยังมีข้อสำคัญที่ต้องพิจารณาอีกหลายประเด็น คือ (๑) มุ่งเน้นการร่วมศูนย์อำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงอาจส่งผลเสียในระยะยาว (๒) ไม่มีความชัดเจนเรื่องการมีส่วนร่วม (๓) ขัดแย้งต่อหลักการ "ทะเลเป็นพื้นที่สาธารณะ" และหลักการว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน (๔) ไม่ตอบคำถามการแก้ไขปัญหาการบุกรุกจับจองพื้นที่ทะเลเพื่อทำการประมงเพาะเลี้ยง (๕) ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประมงโดยเฉพาะประมงพื้นบ้าน (๖) การให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการรื้อถอนตามมาตรา ๖๘ และ (๗) ความเชื่อมโยงกับกฎหมายอื่นๆ และอาจมีปัญหาเรื่องการทับซ้อนทางกฎหมาย

หลังเสร็จสิ้นการสัมมนา ภาคประชาชนและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะยังคงเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน และผลักดันให้ท้องถิ่น หรือชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม ทั้งในระดับ นโยบาย กฎหมายหลัก และข้อบัญญัติของท้องถิ่นที่มาจากตัวชุมชนเอง เพื่อให้ชุมชนได้มีสิทธิตามที่ได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗ ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมได้มีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตน การพัฒนาหรือโครงการใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อได้รับความยินยอมและต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน อันจะเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสืบไป

บทความที่เกี่ยวข้อง

มหันตภัยน้ำทะเลกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่งประเทศไทย ^[๑]

หนังสือพิมพ์สยามรัฐนำเสนอข่าวมหันตภัยน้ำทะเลกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นข้อมูลทางวิชาการ จัดทำโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเนื้อหาที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

สถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งทะเลในประเทศไทยชายฝั่งทะเลของประเทศไทยอยู่ในพื้นที่ ๒๓ จังหวัด ประกอบด้วยชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย ๑๗ จังหวัด และชายฝั่งด้านอันดามัน ๖ จังหวัด ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างระบบนิเวศ บก และทะเล (Ecotone) ซึ่งมีลักษณะกายภาพของโครงสร้างระบบนิเวศที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ รวมทั้งมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง จึงเป็นฐานการผลิตที่สำคัญ ดังนั้นพื้นที่ชายฝั่งทะเลจึงมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยมีกิจกรรมการใช้ประโยชน์หลากหลายและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม กระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งโดยกระบวนการตามธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อและทำให้เกิดการสูญเสียแนวกำแพงธรรมชาติแล้ว ยังเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาและก่อให้เกิดภาวะสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือชายหาด อีกทั้งยังอาจทำให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลบางแห่งเกิดการทับถมของตะกอนและเกิดการตื้นเขิน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้วันจะทวีความรุนแรงและขยายตัวมากขึ้น **โดยมีสาเหตุสำคัญดังนี้**

- **กระบวนการตามธรรมชาติ** เป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางธรณีวิทยาของชายฝั่งและสมุทรศาสตร์ ได้แก่ ลมมรสุมและพายุกระแสน้ำและภาวะน้ำขึ้นน้ำลง ลักษณะทางกายภาพของชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลร่วมกันต่อกระบวนการเคลื่อนย้ายดินตะกอนและมวลทรายชายฝั่งทะเล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวชายฝั่งทั้งการงอกและการกัดเซาะ

- **กิจกรรมของมนุษย์** จากการมุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิต และในขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยเกินไป ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลเกิดการเปลี่ยนแปลง และการเร่งให้กระบวนการกัดเซาะชายฝั่งทะเลเกิดความรุนแรงมากขึ้น

- **ด้านกฎหมาย** การขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ถึงแม้จะมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากกฎระเบียบตลอดจนกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น การควบคุมการก่อสร้างตามแนวชายฝั่งที่เป็นสิ่งกีดขวางการเดินเรือ และสิ่งล่วงล้ำลำน้ำของกรมเจ้าท่า การควบคุมการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ตามแนวชายฝั่งทะเลของกรมโยธาธิการและผังเมือง การควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลและแหล่งน้ำตามธรรมชาติของกรมควบคุมมลพิษ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กฎหมายที่ดินได้ระบุเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยมิให้เกิดการละทิ้งที่ดินให้เป็นพื้นที่รกร้าง อย่างไรก็ตามกฎหมายที่ดินยังมิได้ระบุชัดเจนในทางปฏิบัติเกี่ยวกับที่ดินชายฝั่งทะเลที่งอกเงยมาเนื่องจากการทับถมของตะกอน และปัญหาที่สำคัญ คือ การดำเนินการบังคับใช้กฎ ระเบียบ และกฎหมายยังขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งการขาดกฎหมายควบคุมและฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลในองค์รวม

[๑] คอสมัน : ประเด็นร้อน : มหันตภัยน้ำทะเลกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่งประเทศไทย, หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันจันทร์ที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๕, หน้า ๕.

- **ด้านการบริหารจัดการ** จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเลจากกิจกรรมมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการจัดการ ทั้งนี้เพราะการดำเนินการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีลักษณะ "ต่างคนต่างทำ" ขาดการบูรณาการในภาพรวมทั้งในด้านแผนงาน งบประมาณ ตลอดจนเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ส่งผลให้การดำเนินการขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างเป็นระบบ และในบางพื้นที่มีการแก้ไขปัญหาโดยใช้สิ่งก่อสร้างได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นปัญหาการขัดแย้งของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

ทั้งนี้ สาเหตุของการขาดการบูรณาการด้านการบริหารจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล เนื่องจาก (๑) การแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลเป็นการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าและเฉพาะพื้นที่ มิได้มองปัญหาภาพรวมในระยะยาว (๒) การขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่มีส่วนได้เสียทำให้เกิดการขัดแย้งขึ้นในบางพื้นที่ (๓) การขาดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๔) ขาดฐานข้อมูลด้านการกัดเซาะชายฝั่งที่เป็นระบบในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ผลกระทบ

๑. ด้านระบบนิเวศ ระบบนิเวศที่สำคัญบริเวณชายฝั่งทะเล ได้แก่ ระบบนิเวศชายหาด ป่าชายเลน ระบบนิเวศแหล่งหญ้าทะเล และแนวปะการัง จะได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะโดยตรง ทั้งโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของระบบนิเวศ ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตในทะเล และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงห่วงโซ่อาหาร ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตสัตว์น้ำรวม (กุ้ง ปลา และปู) กับการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชายเลนจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อพิจารณาในช่วงที่มีการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนก็ส่งผลทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำโดยรวมลดลง โดยในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๓๖ พบว่า ผลผลิตประมงของจังหวัดสมุทรสาครลดลงประมาณครึ่งหนึ่งจากผลผลิต สัตว์น้ำในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ มีปริมาณเท่ากับ ๑๘๕,๒๒๐ ตัน เหลือเพียง ๙๒,๖๔๙ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖

พื้นที่ชายฝั่งทะเลที่ประสบกับปัญหาการกัดเซาะ จึงมีระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม การสูญเสียพื้นที่อนุบาลสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลจากกระบวนการกัดเซาะ อาจทำให้ปริมาณผลผลิตและมูลค่าส่งออกของสินค้าสัตว์น้ำของประเทศลดลง จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพและการเป็นผู้นำในการผลิตสัตว์น้ำของประเทศ นอกจากนี้ ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหญ้าทะเลและปะการัง อันเนื่องมาจากปัญหาการทับถมตัวของตะกอนเลนที่ถูกพัดพามาจากพื้นที่ที่ถูกกัดเซาะ

๒. ด้านเศรษฐกิจ บริเวณชายฝั่งทะเลที่ประสบกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพ รวมถึงสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งและความสวยงามตามธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อการลงทุนในภาคการพัฒนาประเทศทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว นอกจากนี้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนด้วยเนื่องจากประชาชนต้องสูญเสียพื้นที่การเกษตร และไม่สามารถประกอบอาชีพได้ดั้งเดิม ดังเช่น ชุมชนบริเวณชายฝั่งทะเลบ้านแสมขาว หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองสอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องซื้อน้ำกินน้ำใช้ เนื่องจากภาชนะเก็บกักน้ำฝนถูกน้ำทะเลแทรกซึมเข้าไปปนเปื้อนกับน้ำจืด จึงไม่สามารถใช้ประโยชน์ดื่มกินได้

ปัญหาการขุดลอกตะกอนในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำออกนอกพื้นที่ยังส่งผลกระทบทางอ้อม คือ การทรุดตัวของแผ่นดิน ข้อมูลจากสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (๒๕๕๑) ระบุว่า การขุดตักดินขายส่งผลให้ถนนระหว่างพื้นที่นาทุ่ง ซึ่งดำเนินการก่อสร้างโดยกรมทางหลวงชนบทในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๙ วงเงินประมาณ ๓,๙๐๐,๐๐๐ บาท ระยะทาง ๑.๒ กิโลเมตร เกิดความเสียหายทั้งหมด ทำให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อซ่อมแซมปรับปรุงโครงการต่างๆ เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ ภาครัฐและส่วนกลางและท้องถิ่นยังต้องใช้งบประมาณของประเทศจำนวนมหาศาลเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่เกิดการเช่าชายฝั่งทะเล โดยการก่อสร้างโครงสร้างทางวิศวกรรม เช่น การก่อสร้างกำแพงป้องกันคลื่นริมชายหาด รอดักทราย เขื่อนป้องกันนอกชายฝั่งทะเลและโครงสร้างและอื่นๆ จากข้อมูลมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๓ เรื่องกรอบแผนบูรณาการงบประมาณการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ๒๓ จังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๙ ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลต้องใช้งบประมาณเป็นวงเงินทั้งสิ้น ๑๙,๕๘๐.๘ ล้านบาท ในการดำเนินโครงการ ๙๓๓ โครงการ เพื่อการจัดการและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่ ๒๓ จังหวัดของประเทศ

๓. **ด้านสังคม** ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณชายฝั่งทะเลในหลายพื้นที่ประสบกับปัญหาการกัดเซาะไม่สามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ต่อไปได้ ต้องอพยพย้ายถิ่นไปยังพื้นที่อื่น ส่งผลให้เกิดการสูญเสียวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากการอพยพบ้านเรือนกว่า ๑๐ หลังคาเรือนในพื้นที่หมู่ที่ ๙ และหมู่ที่ ๑๑ ตำบลสองคลอง อำเภอบางประกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดหงส์ทอง เช่นเดียวกับชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน จังหวัดสมุทรปราการ ที่ประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมาโดยตลอด ทำให้ชาวบ้านอพยพครัวเรือนไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อื่น จนเหลือจำนวนครัวเรือนเพียงประมาณ ๑๐๐ ครัวเรือน จากเดิมที่เคยมีประมาณ ๒๐๐ ครัวเรือน

นอกจากนี้ ศาสนสถานซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นเดียวกัน โดยพบว่า วัดโคมนาราม ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเดิมเคยตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ชายฝั่ง แต่ต่อมาต้องย้ายไปตั้งห่างจากชายฝั่งมากขึ้น เพราะไม่สามารถประกอบศาสนกิจได้ ตลอดจนพื้นที่ฝั่งศพของชุมชนบ้านปึก ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา พื้นที่บางส่วนถูกน้ำทะเลพัดหายไปบางส่วน ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของสมาชิกในชุมชน

๔. **ด้านคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจ** การกัดเซาะชายฝั่งทะเลที่รุนแรง ส่งผลให้ชุมชนต้องสูญเสียที่ดิน ที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย ทำให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตไปจากเดิม ตลอดจนเกิดความไม่มั่นคงในกรรมสิทธิ์ที่ดินของตน และขาดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลต่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในอนาคต นอกจากนี้การย้ายถิ่นฐานเพื่อหนีปัญหาการกัดเซาะยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านห่างเหินไป รวมถึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่ตนไม่ถนัด ทำให้ชุมชนที่ประสบกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีคุณภาพชีวิตต่ำลง

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลไทย ^[๒]

ทุกวันนี้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ได้เพิ่มขีดระดับความรุนแรงจากการทำลายผืนแผ่นดินตามแนวชายฝั่ง เป็นการทำลายบ้านเรือนของพี่น้องประชาชนตามริมทะเลไปแล้ว ดังนั้นแนวคิดและมุมมองของภาครัฐในการเข้ามาแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อขอบเขตของผลกระทบ รวมถึงกระบวนการหรือวิธีการที่ใช้ก็ต้องพัฒนาให้เท่าทันและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยจุดเปลี่ยนทางความคิดต้องเริ่มจากการเลิกมองปัญหาเรื่องนี้ ในทำนองที่ว่า “ปัญหาไปเกิดหน้าบ้านใคร เจ้าของบ้านคนนั้นก็ต้องแก้” เพราะนั่นจะทำให้ผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาไปตกอยู่กับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีทั้งบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และข้อมูลองค์ความรู้เชิงวิชาการ ที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือแผนในการปฏิบัติงานเพื่อลดผลกระทบ แต่การจะยกระดับปัญหาจากที่เคยเป็นอยู่ไปสู่ความเป็นมหภาคได้นั้น ลำพังเพียงแค่ขีดความสามารถของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพียงหน่วยงานเดียว ย่อมไม่อาจจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้การแก้ปัญหาก็กำลังลุกลามขยายวงกว้างเช่นนี้สัมฤทธิ์ผลลงได้ ความร่วมมือกันของทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เท่านั้น จึงจะช่วยให้ปัญหาบรรเทาเบาบางลง

[๒] นานาทัศนะด้านข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลไทย, หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันจันทร์ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๕, หน้า ๑๙ .

นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แม้จะเพิ่งเข้ามารับตำแหน่งได้เพียงปีเดียว แต่ก็เป็นผู้หนึ่งที่คลุกคลีอยู่กับปัญหามาโดยตลอด จนรับรู้ได้ถึงรากลึกของสาเหตุและเหตุผลที่ทำให้การแก้ไขตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาไม่ได้เป็นไปอย่างที่ควรจะเป็น ปัญหาสำคัญเรื่องหนึ่งก็คือ ด้านเงินงบประมาณที่ได้รับมาในวงจำกัด ทำให้การแก้ปัญหาไม่อาจดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการกระจัดกระจายทางด้านข้อมูลและองค์ความรู้ของหลายหน่วยงานที่ไม่สอดคล้องประสานเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อต้องการนำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดรูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสม สำหรับการวางแนวทางแก้ไข เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

การจัดกิจกรรมเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยกลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการและการจัดการป้องกัน แก้ไขการกัดเซาะชายฝั่ง ถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญตามกรอบแนวคิดใหม่ เพื่อให้ทราบถึงแหล่งข้อมูล เนื้อหารายละเอียดของข้อมูลต่างๆ ทั้งที่มีและไม่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน จากทุกภาคส่วน ทั้งผู้ที่มีบทบาทภาระหน้าที่ในการให้ข้อมูล และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากข้อมูล เพื่อนำไปแก้ไข ปัญหา ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกก่อนจะเดินไปสู่การกำหนดขึ้นเป็นแผนยุทธศาสตร์ในอนาคต ข้อมูลที่ได้จากการจัดเสวนาในครั้งนี้มีความหลากหลาย ทั้งในแง่ของทักษะและมุมมองจากผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเกาะติดอยู่กับปัญหา มาโดยตลอดทั้งสิ้น

อาจารย์ปริญญา นุตาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการกัดเซาะชายฝั่งมาอย่างยาวนานของไทยคนหนึ่งได้ให้ความเห็นในเชิงปรารภว่า ข้อมูลที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้เป็นข้อมูลเก่าที่ไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยต่อสถานการณ์ทางธรรมชาติของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป หรือบางครั้งผู้ที่นำข้อมูลไปใช้ก็ไม่ได้มีความรู้ในเชิงลึกที่รอบด้านมากพอ ทำให้วิธีการที่ถูกเลือกไปใช้นั้นไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร อย่างเช่น การแก้ปัญหาด้วยวิธีปักไม้ไผ่ในทะเลนั้น จะต้องมีการปลูกป่าชายเลนทดแทนตามแนวถอยร่นควบคู่กันไปด้วย หรือแม้แต่การซ่อมแซมบำรุงรักษาแนวไม้ไผ่ที่ปักไว้อยู่เป็นระยะๆ ก็ต้องมีการวางแผนการทำงานไว้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากไม้ไผ่นั้นมีอายุการใช้งานอยู่ได้เพียง ๓-๕ ปี ก็จะผุพังไปตามสภาพ หากชุมชนใดที่ไม่มีแผนบริหารจัดการไว้ในลักษณะนี้ ก็จะทำให้ไม้ไผ่ที่ปักไว้ในทะเลกลายเป็นกองเศษขยะ ลอยเข้าหาฝั่งเมื่อสิ้นอายุใช้งาน เป็นต้น

อาจารย์สุดชาย กำเนิดมณี ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและการใช้ที่ดินมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ให้ทัศนะซึ่งมองต่างมุมออกไปว่า เคยมีใครคิดบ้างไหมว่าการขึ้น-ลงของกระแสน้ำก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการกัดเซาะ หรือแม้แต่การที่นักวิชาการส่วนใหญ่มักจะพุ่งเป้าการแก้ปัญหาการกัดเซาะไปที่เรื่องของคลื่นเป็นหลัก แต่กลับไม่มีใครคิดแก้ปัญหาที่ลม ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงอิทธิพลของคลื่นไม่ได้เกิดขึ้นตลอดเวลา จึงไม่จำเป็นต้องคิดหาโครงสร้างอะไรไปป้องกันกระแสน้ำในทะเล หรือแม้แต่การเปิดใจยอมรับฟังข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ปัญหา ซึ่งก็ยังไม่มีการให้ความสำคัญในเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง

ทางฝั่งภาคเอกชนอย่าง ดร. มานะ ภัทรพานิช กรรมการผู้จัดการ บริษัท ซีเอสเปคตรัม จำกัด ก็ได้นำเสนอประสบการณ์ตรงจากการลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่มาแล้วสุกกันฟังว่า มีหลายโครงการที่ภาคเอกชนต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้อมูลเพื่อใช้อ้างอิงประกอบการทำงาน หรือบางครั้งหน่วยงานภาครัฐที่มีข้อมูลอยู่ก็ไม่เปิดโอกาสให้กับบุคคลภายนอกได้เข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้น หลายครั้งที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากพื้นที่อื่นมาใช้เทียบเคียง แต่ก็มักจะประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถใช้งานร่วมกันได้ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพอื่นๆ ซึ่งเมื่อลองลึกในรายละเอียดไปแล้วมีความแตกต่างกัน เป็นต้น

ดร. นพรัตน์ เศรษฐกุล อาจารย์จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เสนอความเห็นในเรื่องของการประเมินทรัพย์สินที่เสียหาย รวมไปถึงพืชสวนพืชไร่ทางเศรษฐกิจของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในเชิงเศรษฐศาสตร์อันเกิดจากการกัดเซาะชายฝั่งและยังไม่เคยทำแบบสำรวจมาก่อน โดยให้เหตุผลว่าข้อมูล

ความเสียหายที่ถูกคิดคำนวณโดยใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์นั้น จะทำให้มองเห็นปริมาณของความสูญเสียในภาพรวมได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งนั่นจะทำให้แนวทางการยกระดับความรุนแรงของปัญหาขึ้นสู่การเป็นวิกฤตของชาติ มีเหตุผลเพียงพอที่จะผ่านการเห็นชอบจากหน่วยงานด้านงบประมาณหรือคณะกรรมการธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการผลักดันเรื่องนี้ มากกว่าจะปรับเปลี่ยนทัศนคติของหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

แม้ว่าข้อมูลที่ได้จากการเสวนาในครั้งนี้ จะยังไม่ใช่บทสรุปสุดท้ายสำหรับการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของไทย แต่ก็ต้องถือว่าเป็นความกล้าของหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงอย่างกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่พร้อมจะรับฟังทั้งคำตำหนิและคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นการหยุดมอญย้อนดูการทำงานที่ผ่านมาว่าได้เดินมาถูกทางมากน้อยเพียงใด อะไรคือสิ่งที่ทำไปแล้วได้ผลหรือไม่ได้ผลอย่างไร อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการพัฒนาปรับปรุงฐานข้อมูลที่มีใช้อยู่แล้วในปัจจุบัน ทั้งในและนอกองค์กรให้เกิดการเข้าถึงได้โดยปราศจากการปิดกั้น ตลอดจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นบันไดขั้นแรกก่อนจะนำมารวบรวมขึ้นเป็นยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อการแก้ปัญหาในอนาคต

อ่าวไทยวิกฤติพบบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนสูง ^[๓]

สภาพทะเลไทยทั้งป่าชายเลนและปะการังดูจะเดินมาสู่ภาวะวิกฤติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ อ่าวไทยตอนบน เสียวิกฤติปะการังเสื่อมโทรม ล่าสุดสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลภาคพื้นแปซิฟิกตะวันตก (IOC/WESTPAC) ร่วมกับภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยมีตัวแทนนักวิชาการจาก ๑๐ ประเทศ อาทิ เช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย เกาหลี มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และสิงคโปร์ ร่วมแลกเปลี่ยนเพื่อหาทางออก

ดร. สุชนา ชวนิธย์ นักวิจัยจากภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดเผยว่า สถานการณ์ปะการังฟอกขาวยังคงเป็นวิกฤติสิ่งแวดล้อมที่สร้างผลกระทบให้กับระบบนิเวศในปัจจุบัน ซึ่งผลจากการสำรวจแนวปะการังในพื้นที่ทั่วโลก พบความเสื่อมโทรมลงอย่างชัดเจนจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์ และปัจจัยทางธรรมชาติ อุณหภูมิน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นในจนทำให้เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว

สถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้นักวิชาการประมาณการว่า ในอีก ๕๐ ปีข้างหน้า ปะการังทั่วโลกกว่า ๙๐% อยู่ในภาวะเสี่ยง หากไม่มีแนวทางในการฟื้นฟูอย่างจริงจัง รวมถึงความชัดเจนในการให้เวลาปะการังได้ฟื้นฟูในช่วง ๒-๓ เดือน โดยไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปรบกวน

นักวิชาการบอกว่า สถานการณ์ปะการังของประเทศไทยในภาพรวม จากการลงพื้นที่สำรวจปะการังในจุดต่างๆ พบว่า ฝั่งอ่าวไทยตอนบนยังเป็นจุดที่น่ากังวล โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ยังพบปัญหาความเสื่อมโทรมของปะการังอย่างต่อเนื่อง รวมถึงฝั่งทะเลอันดามัน ในบางจุดปะการังตายไปกว่า ๘๐-๙๐% แม้พื้นที่จะถูกกั้นไม่ให้มนุษย์เข้าไปรบกวน แต่ปะการังก็ไม่สามารถฟื้นกลับคืนมาได้ ในขณะที่บางจุด การฟื้นตัวยังมีแนวโน้มค่อนข้างดี ซึ่งต้องติดตามระยะยาว ในช่วง ๓ ปีขึ้นไป

นักวิจัยให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมากลุ่มนักวิชาการได้พยายามแก้ปัญหาดังกล่าว โดยหาแนวทางในการฟื้นฟูแนวปะการังในหลายพื้นที่ ด้วยเทคนิคต่างๆ เช่น การเพาะขยายพันธุ์ เพื่อเพิ่มจำนวนปะการังให้มีอัตราการรอดสูง และมีแนวโน้มการเติบโตที่สูงขึ้น จากเดิมที่โตขึ้นเพียง ๑ เซนติเมตรต่อปี

^[๓] อ่าวไทยวิกฤติพบบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนสูง, หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันจันทร์ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕, หน้า ๕.

“วิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุด ควรหยุดกิจกรรมที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ ไม่ให้ทำลายปะการังไปมากกว่านี้ และหาแนวทางฟื้นฟูที่ชัดเจน ในพื้นที่ที่ปะการังเสียหายไปมากแล้ว จะรอให้ปะการังฟื้นตัวเอง ๕๐-๖๐ ปีคงไม่ได้ เพราะมนุษย์ต้องใช้ประโยชน์จากปะการังสร้างสมดุลนิเวศน์ ไม่ให้เกิดวิกฤติขาดแคลนอาหาร ตลอดจนสร้างรายได้มหาศาลจากการท่องเที่ยว” นักวิจัยกล่าว

ขณะที่ปัญหาป่าชายเลนก็เป็นอีกประเด็นที่เร่งแก้ไขเช่นกัน นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เปิดเผยว่า จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนเมื่อปี ๒๕๐๔ พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ ๒.๒๙ ล้านไร่ แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก มีสาเหตุทั้งจากฝีมือมนุษย์ที่เข้าไปทำประโยชน์ เช่น การทำนาเกลือ การบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัย และจากภัยธรรมชาติ จนทำให้ป่าชายเลนในประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤติ โดยป่าชายเลนจำนวนมากที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้กลายเป็นป่าเสื่อมโทรม

นายบุญชอบกล่าวว่า หลังจากทีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้เข้าไปดำเนินการบริหารจัดการเกี่ยวกับป่าชายเลน จึงได้มีการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนเมื่อปี ๒๕๔๗ พบว่าขณะนั้นมีพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๔๕ ล้านไร่ และจากการสำรวจล่าสุดเมื่อปี ๒๕๕๒ พบว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๕๒ ล้านไร่ ซึ่งถือเป็นสถานการณ์ที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการป้องกันพื้นที่ป่าชายเลน จึงเกิดแนวคิดเรื่องการจัดทำฐานข้อมูลบริหารจัดการพื้นที่ป่าชายเลนอย่างเป็นระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งประเทศ

“แม้ว่าที่ผ่านมากรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จะมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดีจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ทั้ง ๔๕ สถานี โดยสามารถนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหาพื้นที่ป่าชายเลนอย่างเป็นระบบ จากนั้นก็วิชาการสถาบันการที่รับการยอมรับจากประชาชน แต่ข้อมูลและแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กลับไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากขาดการประสานงานร่วมกับภาคประชาชน” นายบุญชอบกล่าว

นายบุญชอบกล่าวต่อว่า เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงมีนโยบายการทำงานที่ดึงเอาภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการทำงานร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ ช่วยกันวางมาตรการป้องกันและอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกับเจ้าหน้าที่ราชการ

“การออกโฉนดหรือกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินชายฝั่งทะเลให้กับชาวบ้านในพื้นที่นั้น ขอยืนยันว่าไม่เคยมีแนวคิดในเรื่องดังกล่าว เพราะเกรงว่าหากมีการออกเอกสารสิทธิ์ให้กับประชาชน แต่จะขอพื้นที่ที่มีการบุกรุกมาฟื้นฟูเป็นป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันอนุรักษ์ ตัวอย่าง บ้านน้ำขาว อำเภอเมืองจังหวัดตราด หลังจากที่มีการขอพื้นที่ป่าชายเลนคืนจากผู้บุกรุกกว่า ๑๐,๐๐๐ ไร่ ก็ได้เปลี่ยนเป็นป่าชุมชนจนสภาพป่าชายเลนสมบูรณ์ดังเดิม” นายบุญชอบกล่าว

สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งปี ๒๕๕๒ ระบุว่า ภาคกลาง มีป่าชายเลน ๗๕,๖๘๓ ไร่ ภาคตะวันออก มีป่าชายเลน ๑๖๑,๕๕๐ ไร่ ภาคใต้ฝั่งตะวันออก มีป่าชายเลน ๑๘๒,๙๓๔ ไร่ และภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีป่าชายเลน ๑,๑๐๔,๘๙๒ ไร่ รวมทั้งหมดประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลน จำนวน ๑,๕๒๕,๐๖๐ ไร่ ซึ่ง ๕ อันดับจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ (๑) พังงา ๒๗๕,๓๑๖ ไร่ (๒) สตูล ๒๒๓,๖๓๘ ไร่ (๓) ตรัง ๒๒๐,๙๗๕ ไร่ (๔) กระบี่ ๒๑๘,๑๘๕ ไร่ และ (๕) ระนอง ๑๕๔,๔๔๘ ไร่

